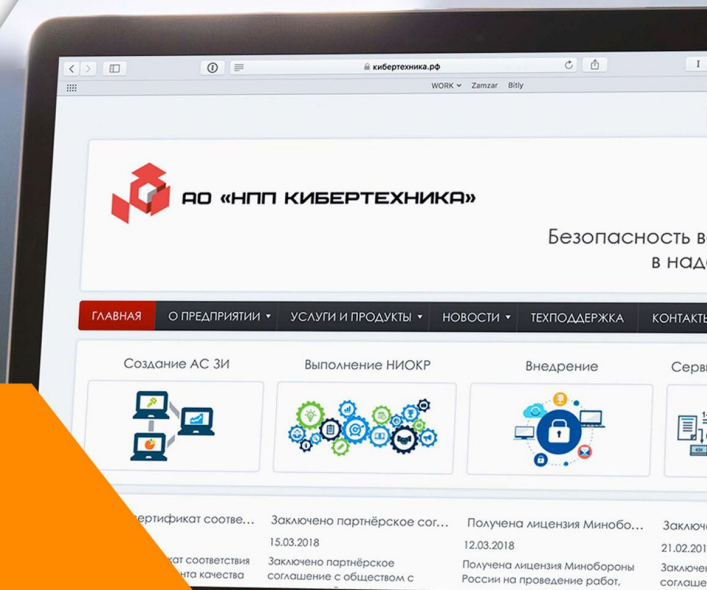

IN VOLUME #1
ISSUE#4,
JULY 2023

JOURNAL OF SCIENCE-INNOVATIVE RESEARCH IN UZBEKISTAN

- Exact Sciences
- Natural Sciences
- Technical Sciences
- Pedagogical Sciences
- Social Sciences
- Philosophical Sciences
- Philology
- Economics
- Agriculture
- Psychological Sciences
- Medical Sciences

OJS / PKP

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

“RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION HOUSE” MCHJ

JOURNAL OF SCIENCE RESEARCH

**VOLUME 1, ISSUE 4,
2023. JULY**

Tel: +998930901912

Web sayt: <http://universalpublishings.com> Email: sabirovj75@gmail.com

«Journal of science-innovative research in Uzbekistan» ilmiy-
uslubiy jurnali: 31.07.2023 yil.

Ushbu to‘plamda « Journal of science-innovative research in Uzbekistan » ilmiy-uslubiy jurnali 2023 yil 1-soni 4-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga DOI unikal raqami biriktirilib, **Directory of Research Journals Indexing, Researchbib, Index Copernicus, Zenodo, Open Aire, Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro‘yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Jurnal materiallaridan professor-o‘qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o‘qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Jurnal materiallari to‘plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma’lumotlar haqqoniylikiga va keltirilgan iqtiboslar to‘g‘riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir, Matsaidova Sayyora Xudayberganovna, Urganch davlat universiteti, Geodeziya, kartografiya, geografiya kafedrası, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul kotib: Sobirov Javoxir Xayrulla o‘g‘li Urganch davlat Universiteti talabasi

Nashrga tayyorlovchi: Eshqorayev Samariddin Sadridin o‘g‘li Termiz muhandislik-texnologiya instituti talabasi

TAHRIR KENGASHI A’ZOLARI

Rahimov Rahimboy Atajanovich, Urganch davlat universiteti professori, Texnika fanlari doktori, Rossiya tabiiy fanlar akademiyasining Akademigi

Isayev Sabirjan Xusanbayevich, “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muxandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti, Irrigatsiya va melioratsiya kafedrası, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, professor.

Matyakubov Baxtiyar Shamratovich, “Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muxandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti, “Irrigatsiya va melioratsiya” kafedrası professori, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, professor

Matsaidova Sayyora Xudayberganovna, Urganch davlat universiteti, Geodeziya, kartografiya, geografiya kafedrası, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Matchanov Otabek Jumanazarovich Urganch Davlat Universiteti, Geodeziya, Kartografiya, Geografiya kafedrası Dotsenti. Yònalish - Tabiiy Geografiya

Djumaniyazava Muhayyo Xusinovna, Urganch davlat Universiteti Pedagogika fakulteti Pedagogika va psixologiya kafedrası dotsenti, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Samandarov Ergash Iskandarovich, Urganch davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Ekologiya va xayot faoliyati xavfsizligi kafedrası, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, dosent

Egamov Baxtiyor Nurmetovich, Urganch davlat universiteti, “Iqtisodiyot” kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi.

Rajabov Alibek Xushnodbekovich, Urganch davlat universiteti, Iqtisodiyot kafedrası, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Amanov Allabergan Kutlimuratovich, Urganch davlat unversiteti Geodeziya, kartografiya, geografiya kafedrası o‘qituvchisi.

Babajanova Sanabar Yuldashbayevna, Urganch davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti “Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi” kafedrası, qishloq xo‘jalik fanlari bo‘yicha falsafa doktori-PhD., dotsent.

Masharipov Adamboy Atanazarovich, Urganch davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti “Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi” kafedrasida dotsent.

Kuchkarova Dilbar Pirlapasovna, Urganch davlat universiteti geografiya fani o‘qituvchisi.

Raximova Anamoy, Qo‘shko‘pir tumani 25-son umumta‘lim maktabi Manaviy ma‘rifiy ishlar direktori o‘rinbosari. Geografiya fani o‘qituvchisi

Ismoilova Himoyat Matnazarovna, Urganch davlat universiteti, Kimyo kafedrasida, kimyo fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismayilova Intizar, Urganch davlat Universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya kafedrasida, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, dotsent

Xamroyev Muxtor Ozodovich, Urganch davlat universiteti, Geodeziya, kartografiya, geografiya kafedrasida, Geografiya fanlari nomzodi, dotsent

Razakova Rayxan Saylaubekovna Urganch davlat universiteti Pedagogika fakulteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida dotsenti, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, PhD.

Ataullayev Zokir Maxsudovich, Urganch davlat universiteti, kimyo kafedrasida, pedagogika fanlari falsafa doktori (PhD), kimyo kafedrasida dotsent

Raximova Xolisxon Maksudovna, Urganch davlat universiteti, Biologiya kafedrasida, biologiya fanlari falsafa doktori (PhD), dotsent

Axmedova Ma‘rifat Abdullayevna Urganch davlat universiteti Tarix fakulteti O‘zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi kafedrasida dotsenti

Raximova E‘tibor Rustamovna, Urganch davlat universiteti, “Pedagogika va psixologiya” kafedrasida o‘qituvchisi, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Parda Alimov, Termiz davlat pedagogika instituti, O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Mardonova Lobar Umaraliyevna, Termiz davlat pedagogika instituti, O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasida mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Tajiyev Zokirjon Rajabovich, Urganch davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti “Biologiya” kafedrasida, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, dotsent.

Atadjanov Ilhom Sharipovich Urganch davlat universiteti, Tabiiy fanlar fakulteti. Geodeziya, kartografiya geografiya kafedrasida dotsenti

Xorazm dostonlari va ularning etnomadaniy tavsifi

Mehribon Yaqubova- UrDU tyutori

Annotatsiya. Maqolada Xorazm dostonlarining etnomadaniy xoslanishi va turlari xususidagi fikrlar atroflicha izohlanadi.

Kalit soʻzlar. Etnomadaniy, Xorazm, folklor, doston, janubiy, shimoliy, lisoniy, badiiy.

Аннотация. В статье комплексно комментируются мысли о особенностях и типах хорезмских поэм.

Ключевые слова: Этнокультурный, Хорезм, фольклор, поэма, южный, северный, языковой, художественный, лексика, литературный.

Annotation. In this article the ethno cultural peculiarities and types of Khorazm`s epics are clarified.

Key words: Ethno cultural, Khorazm, folklore, epics peculiarities, south, north, linguistic, literary,

Xorazm vohasi yuksak madaniyat oʻchoqlaridan biridir. Mazkur voha geografik jihatdan shunday bir tarzda joylashganki, uni oʻzbeklar yashaydigan asosiy hududdan kattagina masofa ajratib turadi. Shu sababdan ham Xorazm oʻzbeklarida sharqiy hududda joylashgan oʻzbeklar bilan boʻlgan aloqa va aralashuvga qaraganda vohaning oʻzida yonma-yon yashaydigan turkmanlar bilan, xususan, aholi hali Koʻhna Urganch atrofida Amudaryoning eski oʻzani boʻylab gʻarbiy hududida makon tutgan (XVII asrgacha) davrlarda esa ozarbayjonlar bilan boʻlgan aloqa va aralashuv ancha keng doirani tashkil etgan. Ana shu yonma-yon yashash va oʻzaro aloqalar bu oʻlkada istiqomat qiluvchi oʻzbeklarning madaniy hayoti sahifalarida sezilarli darajada iz qoldirgan. Xorazmda tarqalgan dostonlarning Oʻzbekistonning boshqa joylarida ommalashgan epik asarlarga oʻxshamay, koʻproq turkman va ozarbayjon dostonlariga hamohang kelishining asosiy sabablaridan biri ham ana shunda. Biroq shuni unutmaslik kerakki, Xorazm oʻzbeklari, sharqiy hududda yashovchi oʻzbeklardan ham mutlaqo ajralib qolgan emas, balki ular bilan yaqindan aloqada boʻlgan. Xorazmga xos bir qator syujetlarning («Yusuf bilan Ahmad», «Oshiq Gʻarib va Shohsanam», «Xirmondali» va boshqalar) Oʻzbekistonning boshqa yerlarida yashovchi baxshilar repertuarida boʻlishi va aksincha boʻlgan hollar buning tasdigʻidir.

Ayniqsa, «Goʻroʻgʻli» turkumi dostonlari Xorazm vohasida shunday keng yoyilganki, bu yerda uning shaxobchalaridagi sheʼrlaridan biror parchani

bilmaydigan kimsa topilmaydi desak, mubolag‘a qilmagan bo‘lamiz. Shu sababdan bo‘lsa kerak, prof. M.Saidov haqli ravishda: «O‘zbek xalqi orasida bu eposni, avvalo Xorazmdan axtarish kerak» deb yozadi. [1.23]

«Go‘ro‘g‘li» turkumiga kiruvchi dostonlar ham «Oshiq» turkumi dostonlari kabi qo‘lyozma dostonlarga borib taqalishi sababli, hajmi ancha ixcham, uzog‘i bilan 2,5-3 soatga mo‘ljallangan. («Oshiq G‘arib va Shohsanam», «Huriliqo va Hamro»).

Ta‘kidlash lozimki, Go‘ro‘g‘li turkumi dostonlarining fanga 40 dan ziyodi ma‘lum bo‘lgani holda, ular alohida-alohida olinganda hajman juda kichik, ya‘ni 25-30 sahifani tashkil qiladi.

Ma‘lumki, Xorazmda lisoniy jihatdan o‘zaro farqlanuvchi ikkita sheva bor: o‘g‘uz va qipchoq shevalari. Xorazmning janubiy qismida yashovchi aholining tili o‘g‘uz, shimoliy qismidagi aholining tili esa qipchoq shevasidir. Ushbu lisoniy xususiyatga asoslangan holda Xorazm dostonchiligi ham ikkita an‘ana asosida o‘rganiladi:

1. Janubiy Xorazm dostonchilik an‘analari. Uning markazi shartli ravishda Xiva bo‘lgani holda, Hazorasp, Bog‘ot, Yangiariq, Qo‘shko‘pir, Urganch, Xonqa, Shovot, To‘rtko‘l, Ellikqal‘a tumanlarini qamrab oladi. Bu yerda tarqalgan dostonlar sof o‘g‘uz lahjasida ijro qilinadi: *Shu vaqtda bebori dushman (k>g) galsa xabar (e>a) barish uchun korovulda (t>d) durgan, Go‘ro‘g‘lining ikki yigiti ham ot solib qoldi.* (Xirmondali dostonidan). Muzikasi Xorazmning qadimgi kuylari, maqom yo‘llari bilan chambarchas bog‘langan.

2. Shimoliy Xorazm dostonchiligi an‘analari. Uning markazi shartli ravishda Mang‘it shahri deb belgilangani holda, Gurlan, Amudaryo, Beruniy kabi shimoliy tumanlarini o‘z ichiga oladi. Shimoliy Xorazm dostonlari Janubiy Xorazm dostonlariga nisbatan keyinroq rivojlanganligi sababli, ular o‘rtasida ustoz-shogirdlik an‘anasi mavjud. Jumladan, Shimoliy Xorazmda mahalliy sheva qipchoq lahjasi hisoblansa, dostonlarning nasriy o‘rinlarida qipchoq-o‘g‘uz, nazmiy o‘rinlarda o‘g‘uz-qipchoq lahjalarida ijro qilinadi: *(x>q) Xirmondali (g>k) Ko‘ro‘g‘lining (x>q) koraz (y>j) juklaganday minip, «o‘ngirip, (k>g) go‘zzi oqarip, qo‘rqip yotti.*

*U kimsa o‘turlar (t>d) do‘rda
Muhabbat ocharlar (ga>a) darda
U kimsa (y>j) jiynalgan yerda
Tilni azbari (e>a) nadi?*

Musiqasiga esa, Xorazmning qadimgi kuylari, maqomlari singishib ketgan bo‘lib, nisbatan mustaqil kuylarga ega ekanligi seziladi.

Xorazm dostonchilik maktabi bir qancha xususiyatlari bilan ajratib turadi. Buning sabablarini tadqiqotchilar Xorazmning hududiy o‘ziga xosligi bilan bog‘laydilar. Xorazm vohasi hududiy jihatdan bir necha xalqlarning - o‘zbeklar, turkmanlar, qoraqalpoqlar, tojiklar, qisman qozoqlarning madaniyati uchrashgan makondir. Shu sababli bu yerning dostonchilari “auditoriyaga qarab o‘zbekcha, turkmancha yoki boshqa tilda kuylay oladi”.

Xorazm dostonlari hajman qisqa, mazmunli, bir vaqtda o‘ynoqi sozi, yig‘loqi nidosi bilan ham boshqa dostonchilik maktablari ijrosidan farqlanadi. Baxshilar doston ijrosi davomida tinglovchining yoshi, dunyoqarashi, kasbi-korini hisobga olib, o‘zidan shu tinglovchilar didiga, xohishiga mos jummalarni qo‘shib, davrada jonlanish paydo qiladi va doston oxiriga qadar shu holatni saqlab qoladi.

Xorazm dostonchiligida shunday jumlar uchraydiki, ular doston jo‘shqinligini, ma‘nodorligini, xalqchilligini oshiradi. Shu bois Xorazm dostonchiligining o‘ziga xos jihatlarini alohida aspekt sifatida o‘rganish folklorshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Saidov M. O‘zbek dostonchiligida badiiy mahorat. -Toshkent: Fan, 1969.
2. Ro‘zimboyev S.R. Xorazm dostonlari. -Toshkent: Fan, 1990.

THE BEST ONLINE RESOURCE TO IMPROVE ENGLISH SPEAKING SKILLS

Norinboeva Durdonakhon Janobiddin qizi

FerSU, 4th year student

urdonakhonorinboeva@gmail.com

G'ulomjonov Abdurasul G'ofurjon o'g'li

FerSU, 2nd year student

muhammedrasul430@gmail.com

Annotation. Modern methods in teaching foreign languages have revolutionized the way individuals learn and master a new language. These methods have replaced traditional approaches and have proven to be more effective and engaging for learners. In this article, explained the importance of modern methods in teaching foreign languages and discuss their impact on language acquisition.

Key words: landscape, educators, global, immersion, preference, task-based, project-based, memorization, authentic, input, audiovisual materials, interactive exercises, participation, engagement, computers, smartphones, internet.

Modern methods in teaching foreign languages have revolutionized language learning and have become essential in today's educational landscape. These methods cater to diverse learning needs and preferences, incorporate technology as a learning tool, foster a communicative and learner-centered classroom environment, promote cultural immersion, develop independent and lifelong learning skills, emphasize task-based and project-based learning, address individual differences among learners, and prepare learners for the challenges of the digital age and the globalized world. Therefore, it is crucial for educators to embrace and implement modern methods in teaching foreign languages to enhance language acquisition and empower learners to become effective communicators in today's global society.

One of the main reasons why modern methods in teaching foreign languages are important is because they cater to the diverse learning needs and preferences of students. Unlike traditional methods which primarily focused on rote memorization and grammar drills, modern methods emphasize interactive and communicative approaches. These methods integrate various language skills such as speaking,

listening, reading, and writing, enabling students to acquire and use the language in a meaningful and practical manner.

Modern methods also utilize technology as a tool for language learning. With the advent of computers, smartphones, and the internet, learners now have access to a vast array of online language resources and interactive applications. These resources provide learners with authentic language input, audiovisual materials, and interactive exercises that promote active participation and engagement. Technology-based language learning not only enhances learners' motivation and interest, but it also allows for personalized and self-paced learning experiences.

Moreover, modern methods in teaching foreign languages foster a learner-centered and communicative classroom environment. Gone are the days of teacher-centered lectures and passive learning. Instead, modern methods encourage students to actively participate in communicative activities, role plays, group discussions, and project-based tasks. By engaging in meaningful conversations and real-life situations, students are able to practice the language in an authentic context and develop their communication skills.

In addition, modern methods promote cultural immersion as an essential aspect of language learning. Language and culture are interconnected, and understanding the cultural context of a language is crucial for effective communication. Modern methods incorporate cultural components into language lessons, exposing students to various cultural practices, customs, and perspectives. This not only broadens their worldview, but it also helps them develop intercultural competence, which is vital in today's globalized world.

Furthermore, modern methods in teaching foreign languages foster independent and lifelong learning. With the increasing demand for language proficiency in various fields such as business, tourism, and international relations, it is essential for learners to take ownership of their language learning journey. Modern methods equip learners with the necessary skills and strategies to continue learning outside the classroom, whether through self-study materials, online resources, or language exchange programs. This empowers learners to become autonomous and lifelong learners, capable of adapting to new linguistic challenges and developments.

Another significant aspect of modern methods in teaching foreign languages is their emphasis on task-based and project-based learning. Instead of focusing solely on grammatical structures, modern methods encourage students to work on real-life tasks and projects that simulate authentic language use. This approach

enables students to apply their language skills in practical and meaningful contexts, enhancing their ability to communicate effectively. Moreover, task-based and project-based learning promote critical thinking, problem-solving, and collaboration skills, which are essential in today's rapidly changing world.

Modern methods also address the concept of individual differences among learners. Every learner has their own unique learning style, motivation, and aptitude for language learning. Modern methods take these differences into account and provide learners with a variety of learning opportunities and resources. For example, visual learners may benefit from visual aids and videos, while kinesthetic learners may prefer interactive games and hands-on activities. By catering to diverse learning styles and preferences, modern methods ensure that every learner has an equal opportunity to succeed in language acquisition.

Modern methods in teaching foreign languages prepare learners for the digital age and the challenges of the 21st century. In today's globalized and interconnected world, language skills are crucial for personal, academic, and professional success. Modern methods equip learners with the necessary linguistic, cultural, and communicative skills to thrive in a global context. They enable learners to communicate effectively with individuals from different linguistic and cultural backgrounds, fostering understanding and cooperation.

The ability to communicate effectively in English is a valuable skill in today's globalized world. Whether you are a student, a professional, or someone looking to enhance their language skills, there are numerous online resources available to help improve your English speaking skills. From interactive lessons to practice conversations and language exchange platforms, these resources can provide you with the opportunity to develop your speaking abilities from the comfort of your own home. In this article, we will explore some of the best online resources to enhance your English speaking skills.

1. FluentU:

FluentU is a unique platform that uses real-world videos, such as movie trailers, music videos, and news clips, to teach English. This resource is excellent for improving not just your speaking skills but also your listening comprehension. With interactive subtitles, vocabulary explanations, and personalized quizzes, FluentU allows users to learn English in context.

2. BBC Learning English:

BBC Learning English is a comprehensive resource that offers various programs, podcasts, and videos to enhance language skills. Their "English at Work" series, for example, provides real-life business scenarios and conversations to help learners improve their English-speaking abilities in a professional setting.

3. Busuu:

Busuu is a popular language learning platform that offers courses in several languages, including English. It provides interactive exercises, grammar tips, and writing practice, along with opportunities to connect with native English speakers for speaking practice. The platform's user-friendly interface and adaptive learning technology make it a valuable resource for English learners.

4. italki:

italki is an online language learning community that connects learners with language teachers from around the world. It offers one-on-one lessons tailored to the individual's needs and goals. This platform provides a practical way to improve English speaking skills by engaging in conversations with qualified teachers who can provide personalized feedback and guidance.

5. Duolingo:

Known for its gamified approach to language learning, Duolingo offers an engaging platform for learners to practice English speaking skills. The app includes speaking exercises that allow users to record their voice and receive instant feedback, helping them improve pronunciation and fluency. Duolingo is an excellent resource for beginners looking to build a foundation in the language.

6. ConversationExchange:

ConversationExchange is an online platform that connects language learners for language exchange. By engaging in conversations with native English speakers, learners can practice their speaking skills while also helping others learn their native language. This resource provides a supportive and interactive environment for honing English speaking abilities.

7. English Central:

English Central is an innovative platform that offers a vast collection of videos with interactive features to develop English speaking skills. Users can watch videos, listen to conversations, and complete speaking exercises to practice pronunciation and fluency. The platform's speech recognition technology provides immediate feedback, making it an effective tool for improving speaking abilities.

8. SpeakPipe:

SpeakPipe is a unique resource that allows learners to record their voice messages and receive feedback from native English speakers. Users can choose from various topics and engage in conversation exchanges with language partners. This interactive platform provides a practical way to improve English speaking skills while receiving personalized feedback.

9. Open English:

Open English is an online school that offers English language courses conducted by qualified teachers. Their interactive and immersive approach to learning includes live group classes, one-on-one sessions, and practice conversations with other learners. Open English provides a structured learning environment that actively promotes English speaking skills.

10. YouTube:

YouTube is not just a platform for entertainment but also a vast resource for learners looking to improve their English speaking skills. Numerous channels offer free lessons, tutorials, and practice exercises, catering to learners of all levels. Channels like "English with Lucy," "EngVid," and "BBC Learning English" provide valuable content to enhance speaking abilities.

11. Learn English with Cambridge:

Learn English with Cambridge is a portal that offers a range of resources to practice and improve English speaking skills. They provide interactive exercises, pronunciation practice, and speaking activities, along with tips and techniques to enhance fluency. Their materials are designed by language experts, making it a reliable source for learners.

12. Memrise:

Memrise is a popular language learning app that incorporates mnemonic techniques to help users memorize vocabulary and improve their speaking skills. The app provides a wide range of courses, including ones specifically designed to enhance speaking abilities. Memrise offers an interactive and engaging learning experience for learners of all levels.

There is an abundance of online resources available to improve English speaking skills. Whether you prefer interactive platforms, language exchange communities, or structured courses, these resources offer a convenient and effective way to enhance your speaking abilities. By consistently practicing your English speaking skills through these online resources, you can become a confident and

fluent English speaker. So, don't hesitate to take advantage of these valuable tools and start your journey towards English language proficiency!

In today's globalized world, having strong English speaking skills has become an essential requirement for success in various fields. English is not only the most widely spoken language in the world, but it is also considered the language of business, science, and communication. Luckily, there is an abundance of online resources available to help individuals improve their English speaking skills.

An additional resource that can greatly enhance English speaking skills is the use of language learning apps, such as Duolingo and Babbel. These apps provide bite-sized lessons that cover a wide range of topics, vocabulary, and grammar rules in an interactive and gamified format. Both Duolingo and Babbel offer speaking exercises that allow learners to practice pronunciation and speaking skills, providing instant feedback to help learners improve their speaking abilities. Additionally, these apps can be accessed from mobile devices, making it convenient for learners to practice English speaking skills anytime, anywhere.

With the abundance of available resources, improving English speaking skills has become more accessible than ever before. Online platforms such as FluentU, BBC Learning English, and iTalki offer interactive and engaging content tailored to individual needs, while language learning apps like Duolingo and Babbel provide bite-sized lessons and speaking exercises. Additionally, social media platforms, online forums, and language exchange programs offer opportunities for learners to practice speaking skills and engage with native English speakers. By harnessing the power of these best online resources, individuals can enhance their English speaking skills and confidently communicate in the globalized world we live in.

The importance of online resources in improving English speaking skills cannot be overstated in today's globalized world. As English continues to be the lingua franca of business, education, and communication, individuals who can speak and understand it proficiently have a distinct advantage. With the internet offering a plethora of language learning platforms and resources, it is crucial to identify the best online resources that can effectively enhance English speaking skills. In this article, we will explore some of the most effective and valuable online resources that can help individuals improve their English speaking capabilities.

One of the most widely recognized and go-to resources for improving English speaking skills is the website Duolingo. Duolingo offers comprehensive language courses in English for learners at various levels, from beginner to advanced. The key

advantage of Duolingo is its interactive and user-friendly interface, which engages learners through gamified lessons and exercises. The platform also provides speech recognition features that enable learners to practice their speaking skills and receive immediate feedback on their pronunciation. Additionally, Duolingo incorporates a community aspect, allowing learners to interact with other users and participate in language challenges, which further enhances speaking and writing abilities.

Another highly valuable online resource for improving English speaking skills is BBC Learning English. This website is renowned for its wide array of multimedia resources, including videos, podcasts, and articles that cover diverse topics. The advantage of BBC Learning English lies in its focus on authentic materials, which expose learners to genuine language usage. The website offers numerous activities and exercises that help learners practice their speaking skills, such as role plays, discussions, and pronunciation drills. BBC Learning English also provides interactive quizzes and tests to assess learners' progress and identify areas for improvement.

In recent years, video-sharing platforms like YouTube have emerged as excellent resources for language learning. YouTube channels such as "Speak English with Vanessa" and "English with Lucy" offer engaging and interactive videos that cover various aspects of English language learning, including speaking, listening, grammar, and vocabulary. These channels provide speaking practice through situational dialogues, vocabulary building exercises, and pronunciation lessons. Another benefit of utilizing YouTube for English speaking practice is the availability of subtitles, allowing learners to follow along while simultaneously refining their listening comprehension skills.

Ted Talks, acclaimed for their inspirational and thought-provoking content, can also be an exceptional resource for English learners seeking to improve their speaking skills. The official Ted Talks website provides a vast collection of captivating speeches on a wide range of topics. These speeches are delivered by expert speakers who possess exceptional command over the English language. By watching and listening to these talks, learners can expose themselves to various speaking styles, accents, and linguistic nuances. Moreover, Ted Talks often incorporate transcripts, interactive subtitles, and downloadable materials, enabling learners to follow along, expand their vocabulary, and practice speaking through repetition.

Apart from dedicated language learning platforms, social media can also play a significant role in improving English speaking skills. Platforms like Facebook, Twitter, and LinkedIn offer numerous language learning groups and communities, where learners can connect with others who are also striving to improve their English speaking abilities. These groups often hold speaking challenges, discussions, and language exchange programs, which provide learners with opportunities to practice speaking in a supportive and interactive environment. Additionally, following English language blogs, podcasts, and news sources on social media can expose learners to authentic and contemporary language usage, further aiding in their speaking development.

In conclusion, with the rise of globalization, proficiency in English speaking has become a highly sought-after skill. The availability of online resources has made it easier than ever for individuals to enhance their English speaking abilities. The resources discussed in this article, such as Duolingo, BBC Learning English, YouTube channels, Ted Talks, FluentU, Italki, and social media platforms, offer diverse and effective ways to practice and improve English speaking skills. By leveraging these resources and consistently engaging in speaking activities, learners can gain confidence, fluency, and precision in their English speaking abilities, ultimately empowering themselves in both personal and professional realms.

REFERENCES

1. Brown H. Douglas. Principles of language learning and teaching. NY: Pearson Education, 2000.
2. Mirzayev T. Dictionary of Uzbek proverbs. T., 2012. P. 512.
3. Kazanevich A.A. English Proverbs and Sayings. Novopolosk, 2010.
4. The Oxford Dictionary of English Proverbs (1970), ed. by W. G. Smith and F. P. Wilson.
5. Dushatova, S., & Azamov, M. (2022, November). SO'Z TURKUMLARI TASNIFI. In INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND SCIENTIFIC SOLUTIONS. (Vol. 1, No. 6, pp. 89-95).
6. Dushatova, S., & Tursunaliyev, M. (2022). CHET TILLARINI O'RGANISHNING INSON RIVOJLANISHIGA TASIRI. INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE, 1(7), 133-138.
7. Dushatova, S. (2022). EVFEMIZM TUSHUNCHASI TAHLILI.
8. Skinner B.F. Science and Human Behavior. New York: Macmillan, 1953.

9. Skinner B.F. The Technology of Teaching .New York: Appleton Century Crofts, 1968.
10. Turchin V.F. Phenomenon of Science: A Cybernetic Approach to Evolution.- 2nd ed.— M.: ETS.- 2000. - 368 p.
11. Halpern D. Psychology of critical thinking. Ser. "Masters of Psychology" .- St. Petersburg: Peter, 2000.
12. Homolova, E. (2004). A lesson around job adverts. New York: McGraw-Hill.
13. Jacobson, E. Degener, S.& Purcell-Gates, V. (2003). Creating authentic materials and activities for the adult literacy classroom: A handbook for practitioners. USA: NCSALL. 57
14. Kennedy, E.C. (1981). Method in teaching development reading(2nd d.). USA: F.E, Peacock Publisher, inc.
15. Kilickaya, F. (2013). Authentic materials and cultural content in EFL classroom, (pp. 75-92).
16. Kustaryo, S. (1998). Reading techniques for college students. Jakarta: P2LPTK.
17. Thanajaro, M.(2000). Using authentic materials to develop listening comprehension in the English as a second language classroom. Dissertation submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia

Shaxsning psixologik portreti

Urganch davlat universiteti talabasi
Abdusharipova Shaydoxon Allanazar qizi

Annotatsiya: Insonning yuzi shaxsiyatning sinonimi sifatida qabul qilinishi bejiz emas. Hatto "jismoniy shaxs" kabi soʻzlar shaxs haqida, "yuridik shaxs" - bir guruh odamlar haqida gapiradi. Koʻrinib turibdiki, yuz tananing umumiy qismi - boshning old tomoni, ammo tananing bu qismi yordamida siz odamning psixologik portretini chizishingiz mumkin.

Kalit soʻzlar: psixologik portret, shaxs, yuridik shaxs, jismoniy shaxs, yuz.

Аннотация: Недаром человеческое лицо считается синонимом личности. Даже такие слова, как «физическое лицо» говорят о человеке, «юридическое лицо» — о группе людей. Кажется, что лицо — это обычная часть тела — передняя часть головы, но с помощью этой части тела можно нарисовать психологический портрет человека.

Ключевые слова: психологический портрет, личность, юридическое лицо, физическое лицо, лицо.

Abstract: It is not without reason that the human face is considered a synonym of personality. Even words like "natural person" talk about a person, "legal person" - about a group of people. It seems that the face is a common part of the body - the front of the head, but with the help of this part of the body, you can draw a psychological portrait of a person.

Key words: psychological portrait, person, legal entity, natural person, face.

Shaxsning psixologik portreti - bu shaxsning psixologik xususiyati boʻlib, uning ichki dunyosi va muayyan hayot sharoitida mumkin boʻlgan xatti-harakatlari tavsifi. Garchi ular gʻalati qalb qorongʻi deb aytishsa-da, lekin notanish odamning yuz xususiyatlariga diqqat bilan qarab, u haqida juda koʻp qiziqarli narsalarni bilib olishingiz mumkin. Mutaxassislar bir qarashda odamning qanchalik halol ekanligini aniqlashlari mumkin - jasur yoki qoʻrqoq, kuchli shaxsiyat yoki oʻz-oʻzidan.

Barchamizning oʻziga xos noyob yuzlari bor, ular tanishuvning birinchi soniyalaridanoq biz haqimizda maʼlumot beradi. Raqibimizga qarab, uning yuzidagi ifoda ortidagi sirlarni ochishga harakat qilamiz. Bizni tanlaganimiz yoki hamrohimiz yoki ishchimiz boʻlishi mumkin boʻlgan odamning mohiyati qiziqtiradi.

Biz doimo ko‘p odamlar bilan o‘ralganmiz: transportda, ishda yoki ijodiy jamoada, do‘stlar orasida. Biz qandaydir tarzda yuzlarni taniymiz va bu qobiliyatga muhtojmiz. Bizning miyamizda, temporal va oksipital loblar chegarasida, bu qobiliyat uchun mas'ul bo‘lgan zona mavjud.

Yuz ijtimoiy vosita sifatida

Tadqiqotchilar isbotladilarki, inson miyasi yuzning alohida qismlari yig‘indisida emas, balki butun yuzni taniydi. Piter Tompson buni Margaret Tetcherning fotosurati bilan ko‘rsatdi. Teskari fotosurat, lekin o‘zgarmagan ko‘zlar va lablar bilan, birinchi qarashda, hech kim sezmedi.

Yuz insonning xarakteri, hatto uning xatti-harakatlari stereotiplari haqida ma'lumot beruvchi, moslashuvchan, ijtimoiy vositadir. Insonning portreti ongsiz intuitiv darajada o‘qiladi. Bizda ma'lum ijtimoiylashuv tajribasi bor va hatto bolalikda ham, maktabda va boshqa muassasalarda ham o‘xshash xususiyatlarga ega odamlardan bir xil harakatlar va xatti-harakatlarni kutishni o‘rganganmiz.

Tadqiqotchi Pol Ekman Darvin gipotezasini amerikaliklar va yaponlar bilan tajriba o‘tkazgandan so‘ng tasdiqladi. U qo‘rqinchli film tomosha qilayotganda odamlarning his-tuyg‘ularini kuzatgan. Yaponlar hissiyotlarini tiyish uchun madaniy an'analar tufayli o‘zlarini ko‘proq vazmin tutdilar. Ammo umuman olganda, barcha yuzlardagi qo‘rquv naqshlari bir xil tarzda ifodalangan.

Odamlar bilan muloqot qilish tajribasi suhbatdoshlarning har birining shaxsiyatining psixologik portretini yaratishga imkon beradi. Ammo, masalan, odamning tabassumi orqasida yashiringan norozilikni tanib olish oson emas. Har bir his-tuyg‘u o‘zining namoyon bo‘lishiga ega, ular orqali suhbatdoshning haqiqiy munosabatini aniqlash mumkin. Yuzga diqqat bilan qarab, biz ongsiz darajada suhbatdoshimiz qanday odam ekanligini va undan nimani kutish mumkinligini tushunamiz. Yuz xarakterga, asosiy insoniy his-tuyg‘ularga ishora qiladi.

Qadim zamonlardan beri insonning yuzi insonning psixologik portretini yaratishi va u haqida har tomonlama ma'lumot olishi mumkinligiga ishonishgan. Qadimgi xitoyliklar inson tanasidagi eng qiziqarli sirt tuzilishi bilan xarakter va taqdir o‘rtasidagi bog‘liqlikni topishga harakat qilishdi. Bugungi kunda tanib olish tizimlari ishlab chiqilmoqda. Ushbu fan fiziognomiya deb ataladi, bu fansiz zamonaviy kriminologlar va yirik kompaniyalar qila olmaydi.

• Xitoyliklar insonning yuzini uch qismga bo‘lishdi, ularning har biri ma'lum bir yosh uchun alohida ahamiyatga ega. Peshonadagi soch chegarasidan qoshgacha bo‘lgan qismi insonning aql-zakovati va martabadagi muvaffaqiyat haqida gapiradi.

- Yuqori peshona shaxsning maqsadga muvofiqligi va karerizmi haqida gapiradi, peshonada bitta ajin borligi odamning bir yo‘nalishda rivojlanish istagini ko‘rsatadi. Lomonosov, Lenin, Eynshteyn baland peshona egalarining yorqin namunalari edi.

- Qoshlardan burun uchigacha bo‘lgan qismi ruhning harakatchanligini, shaxsiyatning kuchini, o‘zini tuta bilish qobiliyatini ko‘rsatishi mumkin. 35 yosh va undan katta yoshda bu zona ayniqsa muhimdir. Bu mutaxassis bo‘lgan yoshdir. Katta burun ulkan hayotiylikni ko‘rsatadi. Bunday odamlar biznesda, ijtimoiy faoliyatda, ya'ni tashqarida amalga oshirilishi mumkin. Burunning kichik va ingichka qanotlari ta'sirchan va o‘zgaruvchan shaxsga tegishli.

- Yuzning pastki qismi insonning boshqa odamlarga bog‘lanish qobiliyati va hayotda muvaffaqiyat qozonish ehtimoli haqida gapiradi. Misol uchun, lablari to‘la bo‘lgan odam hissiylik, temperament va ochiqlik bilan ajralib turadi. Yupqa lablar egalari ilm-fan va o‘z-o‘zini bilishga intiladi. Yassi yonoqlar ichki potentsial orqali amalga oshirishni ko‘rsatadi.

Yoshning psixologik portretga ta'siri

Bizning yuzimiz hayotimiz davomida o‘zgaradi va mutaxassislarning ta'kidlashicha, o‘zgarishlar inson yuzining alohida qismlaridan kam emas.

Yuzdagi ajinlar ko‘p narsani aytib beradi. Ularning aniq nima deyishi tadqiqotchilarga ma'lum. Buning uchun butun yuz hayot yiliga mos keladigan yuzta nuqtaga bo‘linadi. 25 yoshda hayot va taqdir tafsilotlari haqida qoshlar orasida aytiladi. Va 60 da - lablar.

Ammo olimlar jamiyati insonning taqdiri va psixologik portretini faqat yuziga qarab belgilash nazariyasini rad etadi. 1872 yilda Sezare Lambroso tug‘ma jinoyatchi nazariyasini ishlab chiqdi. U jinoiy moyillikni psixologik va jismoniy xususiyatlar bilan birgalikda shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari bilan aniqlash mumkinligini ta'kidladi. Ammo bugungi kunda ko‘plab mutaxassislar olimning bayonotlariga qo‘shilmaydi.

Zamonaviy jamiyatda odamlar o‘rtasidagi muloqot shundayki, tashqi ko‘rinishning, xususan, yuzning asosiy aloqa vositasi sifatidagi roli asosiy o‘rinni egallaydi. Bu shuni anglatadiki, insonning psixologik portreti birinchi navbatda insonning tashqi ko‘rinishi bilan belgilanadi.

Italiyalik tadqiqotchilar tajriba o‘tkazdilar. Turli xil ish joylariga faqat shaxsiy ma'lumotlar va fotosuratlar farq qiladigan mutlaqo bir xil rezyume namunalarini yuborib, biz taxmin qilingan natijaga erishdik. Go‘zal ayollar ish beruvchilarni tez-

tez qiziqtiradilar. Ular ko‘proq taklifnomalar oldilar. Va potentsial ish beruvchilar chiroyli erkaklarni e‘tiborsiz qoldirmadilar.

Tajribadagi insoniyatning xunuk vakillari hech kimni ayniqsa qiziqtirmadi. Xulosa o‘zini ko‘rsatadi. Umuman olganda, go‘zal odamlarning maoshi yuqoriroq, ular uchun suhbatdoshni ishontirish va maqsadiga erishish osonroq. Ular uchun "gala" effekti, insonning umumiy taassurotlari uning o‘ziga xos xususiyatlarini baholashga ta'sir qilganda paydo bo‘ladi. Shunday qilib, jozibali odamlar ko‘pincha katta aqliy qobiliyatlarga ega deb hisoblanadilar.

Go‘zallik ham qarama-qarshi rol o‘ynashi mumkin, ayniqsa bir jinsli munosabatlarda. Amerikalik olimlar tadqiqot o‘tkazdilar va ayol ish beruvchilar o‘z xodimlari sifatida yoqimsiz ayollarni tanlash ehtimoli ko‘proq ekanligini aniqladilar, chunki go‘zal shaxslar potentsial tahdiddir.

Intellektual qobiliyatlarni va shaxsning psixologik portretiga munosabatni baholash xuddi shu tarzda davom etadi. Go‘zal odamlar kamroq aqli, ishonchsiz va talabchan deb hisoblanadilar.

Insonning psixologik portreti

Shaxsiy xususiyatlardan biri temperamentdir. Temperament - unga rahmat, odamlar bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi - ba'zilari sekin va xotirjam, boshqalari tez va chaqqon.

Temperament - inson shaxsiyatining asosi bo‘lib, u inson tanasining tuzilishi, uning asab tizimining xususiyatlari, organizmdagi moddalar almashinuvi bilan bog‘liq. Temperament xususiyatlarini o‘zgartirish mumkin emas, ular odatda meros bo‘lib qoladi. Insonning psixologik portretini samarali yaratish uchun siz uning xususiyatlarini tushunishingiz kerak. Har bir temperament turiga alohida yondashuv mavjud.

- Sanguine - doimiy monitoring va tekshirishni talab qiladi.
- Xoleriklar - doimiy ravishda qandaydir biznes bilan shug‘ullanishlari kerak, aks holda ularning faoliyati boshqalarga yuk bo‘ladi.
- Flegmatik odamlar haydashda chiday olmaydi, chunki ular faqat o‘z kuchiga tayanishga odatlangan va ular ishni albatta tugatadilar.
- Melanxolik - bosimga, qichqiriqlarga, qattiq ko‘rsatmalarga dosh berolmaydi, chunki ular zaif va sezgir. Zamonaviy usullar yordamida temperamentingizni aniqlash uchun testdan o‘tishingiz mumkin.

Shaxsning yana bir muhim xususiyati xarakterdir. Xarakter inson xulq-atvorining barqaror xususiyatidir. Xarakterning tuzilishi shaxsning faoliyatga munosabatini ifodalovchi 4 guruhga bo‘linadi.

- Ishlamoq.
- Jamoaga.
- O‘zimga.
- Narsalarga.

Bunday tuzilmani bilish sizning psixologik portretingizni qanday chizish haqida savolga ham yordam beradi. Xarakterning shakllanishi shaxsning axloqiy va irodaviy fazilatlari asosida sodir bo‘ladi. Xarakterning 4 turini ajratish odatiy holdir:

1. Ko‘rgazmali tip - his-tuyg‘ularni kuchli ifodalaydi va ularni boshdan kechiradi. Bular badiiy tabiatdir, omma oldida his-tuyg‘ulari bilan o‘ynaydi. Ular boshqa odamlarni yaxshi tushunishadi, lekin barcha qarorlar ular tomonidan impulsiv ravishda qabul qilinadi.

2. Pedantik tip ko‘rgazmali turga qarama-qarshidir. Ular qat’iyatsiz va hayotlari uchun doimiy qo‘rquvni boshdan kechirishadi. Qarorlar uzoq vaqt talab etadi.

3. Qattiq tur. Salbiy his-tuyg‘ularini kechiktiradi, balki uzoq vaqt davomida muvaffaqiyatlariga e’tibor qaratadi. Ta’sirchan va qasoskor, haqoratni hech qachon unutmang.

4. Qo‘zg‘atuvchi tur. Ular uchun odatiy holat - bu asabiylashish va norozilik. Ular o‘zlarini nazorat qila olmaydilar va nizolarni qo‘zg‘atadilar.

Xususiyat sifatida qobiliyatlarni alohida ajratib ko‘rsatish mumkin. Shaxsiy qobiliyatlar muayyan vazifalarni hal qilishdir. Ular ikki xil: umumiy - ularning shakllanishi aqlning rivojlanishi bilan sodir bo‘ladi. Xususan, bu moslashish, aqlning moslashuvchanligi, xotirjamlik, ehtiyotkorlik, samaradorlik. Maxsus qobiliyatlar - muayyan faoliyat turi uchun rivojlanadigan narsa. Ammo psixologik portretlarni yaratishga yordam beradigan boshqa shaxsiy xususiyatlar haqida unutmang:

- Orientatsiya - bu inson faoliyati - muloqotga, o‘ziga, vazifalarga yo‘naltirilgan vektor.
- Aql-idrok aqlning asosi, o‘zagidir.
- Emotsionallik - hissiyotlar va aqlga bo‘linadi. Aql va iroda, insonga bo‘ysunadigan narsa va his-tuyg‘ular uning xohishlariga qo‘shimcha ravishda paydo bo‘lishi mumkin.

- Muloqot qobiliyatlari - og‘zaki va og‘zaki bo‘lmagan muloqot.

Temperament. Shaxsning bu xususiyati psixologik portretni (va eng sezilarli namoyon) chizish uchun eng muhim hisoblanadi, chunki u umuman psixikaning ishini aks ettiradi - inhibe qilingan yoki ko‘proq harakatchan. Ba'zi odamlar sekin, xotirjam, beqaror - ularning hissiy holati juda kam o‘zgaradi. Boshqalar dürtüsel, tezkor, zo‘ravon hissiy reaksiyalarga moyil. Qoida tariqasida, u qanday temperamentga ega ekanligini deyarli aniq aniqlash uchun uni nisbatan qisqa vaqt davomida kuzatish kifoya.

Temperamentlarning quyidagi tasnifi kanonik hisoblanadi:

- Flegmatik: xotirjam, shoshqaloq, his-tuyg‘ularning namoyon bo‘lishi bilan tashqi tomondan ziqna, barqaror kayfiyatga ega.
- Xolerik: shijoatli, tez va ayni paytda muvozanatsiz. Uning kayfiyati tez o‘zgaradi va hissiy portlashlar paydo bo‘ladi.
- Melanxolik: o‘z hayotidagi voqealarni doimo boshdan kechirishga va chaynashga moyil va tashqi omillarga keskin munosabatda bo‘ladi. U hissiy jihatdan zaif va juda ta'sirchan.

• Sanguine: qizg‘in, jonli, chaqqon, atrofida sodir bo‘layotgan barcha voqealarga tez munosabatda bo‘ladi. Agar u g‘ayratli bo‘lsa, u juda samarali, lekin agar ish unga qiziq bo‘lmasa va zerikarli bo‘lib tuyulsa, u o‘zini engib bo‘lmaydi.

Xarakter. Bu shaxsning barqaror individual xususiyatlari to‘plamidir.

Xarakterning to‘rtta guruhi mavjud:

- Ishga munosabat: aniqlik, mehnatsevarlik, vijdonlilik, ijodkorlikka moyillik, tashabbuskorlik, dangasalik, insofsizlik, passivlik.
- Boshqa odamlarga munosabat: sezgirlik va sezgirlik, xushmuomalalik, boshqa odamlarga hurmat, qo‘pollik, izolyatsiya, qo‘pollik.
- Narsalarga munosabat: tejamkorlik yoki beparvolik, ozodalik yoki chalkashlik.
- O‘ziga bo‘lgan munosabat: o‘zini tanqid qilish, hayo, o‘zini o‘zi qadrlash, xudbinlik, takabburlik, bema'nilik.

Motivatsiya. Bu inson xatti-harakatlarini boshqaradigan, uning faolligini, yo‘nalishini, barqarorligini va tashkiliyligini belgilovchi psixofiziologik jarayon.

Har bir insonda biror narsa uchun motiv bo‘lishi kerak - u uchun qadrli bo‘lgan moddiy yoki ideal ob'ektlarning umumlashtirilgan tasviri.

Siz tuzayotgan odamning ichki yoki tashqi motivatsiyasini bilish ham muhimdir.

Imkoniyatlar. Bu ma'lum bir faoliyat turini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun shartlar bo'lgan shaxsiy xususiyatlardir. Ular ko'nikma, qobiliyat va bilimga kamaymaydi, balki faoliyatning texnikasi va usullarini o'zlashtirishning chuqurligi, tezligi va kuchiga bog'liq.

Moyillik va iqtidor tushunchalari ham mavjud. Birinchisi, faoliyatning motivatsion komponenti. Ikkinchisi - tug'ilishdan berilgan yoki bolalik davrida rivojlangan qobiliyatlarning sifatli kombinatsiyasi.

Hissiylik. Bu insonning tajriba mazmunini, kayfiyatini, xarakterini aks ettirish qobiliyatidir. Bu ham atrof-muhitga javobdir. Hissiylik temperament bilan chambarchas bog'liq. Misol uchun, xolerik odamlar his-tuyg'ularini chaqmoq tezligida o'zgartiradilar, flegmatiklar esa juda sekin, melankolik odamlar esa moyil.

Aql-idrok. Bu insonning vaziyatni baholash, qaror qabul qilish va shunga muvofiq xatti-harakatlarini tartibga solish qobiliyatini amalga oshirishni ta'minlaydigan ruhiy jarayonlar tizimi.

Biroq, bu murakkab sozlamalar. Ko'pincha siz odamni chidab bo'lmas ahmoq deb o'ylashingiz mumkin, lekin keyinchalik u hayotning boshqa sohasida o'z aql-zakovatini ko'rsatganida hayron qolasiz. Buning sababi shundaki, uning turlari juda ko'p: fazoviy, jismoniy-kinetik, fazoviy, mantiqiy-matematik, musiqiy, naturalistik, intrapersonal. Bir so'z bilan aytganda, agar biror kishi malakali suhbatni o'tkaza olmasa, bu uning cheklovlarini ko'rsatishi shart emas.

Muloqot qilish qobiliyati. Turli xil o'zaro ta'sirlar bilan, odam o'zini turli yo'llar bilan namoyon qilishi mumkin, chunki uning ichki munosabatlari, e'tiqodlari, shuningdek, uning hissiy holati, masalan, suhbat paytida xonaga uchinchi shaxs kirganida o'zgaradi.

Shuning uchun muloqot qilish qobiliyati insonning ichki munosabatlarini hisobga olgan holda turli tomonlardan ko'rib chiqilishi kerak.

Irodaviy fazilatlar. Bu insonning fikrlash jarayoniga asoslangan qarorlar qabul qilish va qarorga muvofiq o'z fikrlari va harakatlarini yo'naltirish qobiliyatidir.

Psixologik portretni tuzayotganda, odam qanday qilib qiyin qarorlar qabul qilishni biladimi yoki yo'qmi, u o'z so'ziga qaytadimi yoki yo'qmi va u qanchalik muvaffaqiyatli o'zini tarbiyalashi va sabr-toqatli bo'lishi mumkinligini tushunishingiz kerak.

O‘z-o‘zini nazorat qilish darajasi. Bu his-tuyg‘ularingizni, fikrlaringizni va xatti-harakatlaringizni nazorat qilish qobiliyatidir. Bu irodaviy sifatlar va tushuncha bilan juda chambarchas bog‘liq.

Oddiy qilib aytganda, inson hayotda katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun bir lahzalik zavqlarni qurbon qilishni biladimi yoki yo‘qligini tushunishingiz kerak.

O‘z-o‘zini hurmat. Bu insonning o‘z shaxsiyatining ahamiyati, boshqa odamlar orasidagi faoliyati va o‘zini, o‘zining fazilatlarini va his-tuyg‘ularini, afzalliklari va kamchiliklarini baholash haqidagi g‘oyasi. O‘z-o‘zini hurmat qilish past, yuqori va adekvat bo‘lishi mumkin, buni bilib olishingiz kerak. Shaxsni (yoki o‘zingizni) barcha jihatlar bo‘yicha batafsil tavsiflaganingizdan so‘ng, psixologik portretni tuzishga o‘ting. Buni turli xil anketalar yordamida amalga oshirish mumkin:

- J. Rotterning sub'ektiv nazorat darajasi.
- Individual tipologik so‘rovnoma L.N. Sobchik.
- R.Kettelning anketasi.
- Leonhardning xarakterologik so‘rovnomasi.

Biroq, siz o‘zingizning fikrlaringiz asosida psixologik portret qilishingiz mumkin. Yetarli ma'lumot mavjud bo‘lganda, bu odamning muayyan vaziyatda qanday munosabatda bo‘lishi haqida ba'zi xulosalar chiqarish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2002.1-2 kitob.
2. А.Х.Югай, Н.А.Мираширова “Общая психология” – Ташкент 2014.
3. Дружинина В.. “Психология “. Учебник. “Питер”, 2003.

PSIXOLOGIYA FANIDA TA'LIM JARAYONINI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI SHARQ VA G'ARBDA TARIXIY O'RGANILISHI

**UrDU Pedagogika va psixologiya kafedrası
o'qituvchisi Xasanova Surayyo Shonazarovna**

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayoning psixologik xususiyatlari haqida sharq mutafakkirlari va g'arb olimlarining fikrlari, qarashlari, izlanishlari keltirilgan. Ta'lim jarayonida bilimlarni o'zlashtirishda usul va vositalar shu davrgacha o'rganilganlik darajasi haqida nazariy ma'lumotlar berilgan.

Аннотация: В данной статье представлены мысли, взгляды, исследования восточных мыслителей и западных ученых о психологических особенностях образовательного процесса. Дана теоретическая информация об уровне использования методов и средств приобретения знаний в образовательном процессе.

Abstract: This article presents the thoughts, views, researches of Eastern thinkers and Western scientists about the psychological features of the educational process. Theoretical information is given about the level of knowledge acquisition methods and tools in the educational process.

XXI asr bo'sag'asida juda ko'plab davlatlarda bo'lgani kabi dunyo xaritasida munosib o'rin olgan mustaqil O'zbekistonda ham barcha sohalarda tub islohotlar boshlandi. Bu islohotlarning barchasi inson omilini har qachongidan ham yuqori saviyaga ko'tarib, inson va uning mukammalligi, o'z ustida ishlashi, o'z mukammalligi xususida qayg'urish muammosi har qachongidan ham dolzarb masalaga aylandi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev: “Mustaqil o'ylay oladigan tafakkur yuritib to'g'ri ma'qul va maqbul ish tuta oladigan vatanparvar shaxslarni shakllantirish va tarbiyalash kerak”[1], - deb ta'kidlagani bejiiz emas albatta.

Zamonaviy ta'limning eng muhim unsurlari qadimdan shakllanib kelgan. Ta'lim jarayonini vujudga kelishiga nazar soladigan bo'lsak uzoq davrlarni o'z ichiga oladi. Darhaqiqat mavzumizdan kelib chiqqan holda dastlab ta'lim, ta'lim jarayoni haqidagi sharq va g'arb mutafakkirlari qarashlarga to'xtalib o'tamiz.

Sharq mutafakkirlarining asarlarida ta'lim – tarbiya, shaxs kamoloti borasidagi fikrlari bilan birga bilim egallash, ilm olish yo'llari xususida ilmiy ma'lumotlar keltirilgan. Jumladan, Abu Nasr Farobiy, Abu Rayhon Beruniy, Umar Hayyom, Abu Hamid Fazzoliy, Alisher Navoiy, kabi olim va mutafakkirlarning asarlarida ma'lumotlar keltirilgan. Rus olimlari ham ta'lim jarayoni bo'yicha izlanishlar olib

borgan. P.Ya.Galperin, N.F.Talyzina, N.V.Kuzmina, A.K.Markova, S.L.Rubinshteyn, L.S.Vigotskiy va boshqalarni ko‘rsatish mumkin.

Qomusiy olimlarimiz o‘zlarining ta’lim jarayonida psixologik xususiyatlari to‘g‘risida fikrlarini aytib o‘tishgan. Abu Nasr Farobiy ta’lim-tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchi yoki ta’lim oluvchi shaxsga yakka holda yondashuvni, uning tabiiy, ruhiy va jismoniy xislatlarini nazarga olish zarurligini ta’kidlaydi. Olim bu haqda shunday yozadi: “Bu barcha tabiiy hislatlarni, ularni oliy kamolotga yetkazish shu yoki kamolotga yaqin bo‘lgan darajaga ko‘tarishga xizmat qiluvchi vosita yordamida tarbiyalashga muxtojdir. Insonlar turli ilm, hunar faoliyatga moyilligi va qobiliyatligi bilan tabiatan farq qiladilar. Teng tabiiy xislatlarga ega bo‘lgan odamlar esa, o‘z tarbiyasi bilan farq qiladi. Tarbiyasi jihatdan teng bo‘lganlar esa, bu tarbiya natijalarining turlichaligi bilan bir-birlaridan farq qiladilar”. Farobiy o‘z asarlarida insonga tarbiya va ta’lim berish zarurligini aytadi va bunda ta’lim-tarbiya usullaridan kutilgan maqsad asosiy o‘rinda bo‘lishini aytgan [2.119-120 b].

Abu Rayhon Beruniy ilm –fanning buyuk homiysi va muxlisi sifatida mamlakatning obodonchiligi,ilm-fanning gullab yashnashida, odamning baxti esa, uning bilim va ma’rifatida deb biladi. Beruniy yaratgan xar bir ishining kishi ruhiyatiga, qobiliyatiga mos, uni toliqtirmaydigan bo‘lishiga e’tibor beradi. Beruniy shunday yozadi: “Bizning maqsadimiz o‘quvchini toliqtirib qo‘ymaslikdir.

Takrorlab bir narsani o‘qish zerikarli bo‘ladi va toqatni toq qiladi. Agar o‘quvchi bir masaladan boshqa bir masalaga o‘tib tursa, u xuddi turli-tuman bog‘-rog‘larda sayr qilgandek bo‘ladi, bir bog‘dan o‘tar-o‘tmas, boshqa bog‘ boshlanadi. Kishi ularni xammasini ko‘rgisi va tomosha qilgisi keladi. “Xar bir yangi narsa rohat bag‘ishlaydi” deb bexuda aytilmagan. Olimning qarashlari xam qobiliyatlar, tafakkur uni rivojlantirishga qaratilganligidan dalolat beradi[3.39].

O‘quvchining psixologik xususiyatlari va shaxsiy fazilatlariga oid mulohazalar qomusiy olim Umar Xayyom asarlarida chuqur yoritib berilgan. Umar Xayyomning fikricha, o‘quvchilar o‘qituvchidan olgan bilimlari bilan cheklanib qolmasdan, hayotda bo‘layotgan voqea-hodisalarni o‘rganish va kuzatish, amaliyot davomida bilim, malaka hamda ko‘nikmalarini har xil usullarda ko‘p martalab takrorlab 26mpiric jarayonida egallaydilar, ya’ni olim ta’limdagi predmet bilan hayot uzviy aloqadorligi prinsipini ilgari suradi. Uning fikricha, bilim olishni, ta’limni amaliyot bilan uzviy ravishda boglagan holda o‘quvchilarda mustaqil tafakkurni shakllantirish zarur. Buning uchun u “Sen osongina o‘ylayapsan”, ”Ko‘p o‘ylab, maqsadga erishish mumkin”, ”Biroz o‘ylagandan keyin, tushunib olasan” kabi

soʻzlarni ishlatib, oʻquvchilarni mulohaza qilishga undab, sekin-astalik bilan oʻqishga boʻlgan ishtiyoqlarini oshirishga harakat qiladi.

Inson hayotida ilm va amaliyotning birligi haqida Abu Hamid Fazzoliy ham fikr bildirgan edi. Darhaqiqat, inson olgan nazariy bilimlarini amaliyotda qoʻllay borishi kerak deb oʻylaymiz, chunki bilim va ilmgina emas, balki fan va tajriba yutuqlarini amalda qoʻllay bilish ham insoniy xislatlardan biridir. Buyuk mutafakkir va alloma Alisher Navoiy inson tafakkuri, aqli-farosati hamda ilmini yuksak qadrlagan. U: “Bilim va donishmandlik insonning bezagidir”, — deb yozadi. Alisher Navoiy bolalarga kichik yoshligidanoq bilim, maʼlumot va tarbiya berish kerakligini aytib, ibn Sino kabi, 6 yoshdan muallim qoʻliga topshirish kerakligini taʼkidlaydi.

Taʼlim jarayonining psixologik mazmuni, tarkibiy tuzilishi boʻyicha xorij psixologlari xam izlanishlar olib borgan. Taʼlim va rivojlanish muammosiga doir qator nazariyalar ishlab chiqilgan. Ulardan biri P.Ya.Galperin nazariyasi boʻyicha bilimlarni oʻzlashtirish jarayoni olti bosqichni boshidan kechirib, ularga: motivatsiya, tushuntirish, moddiy formadagi xatti-harakatlarni bajarish, baland ovozda xatti-harakatlar va vazifalarni bajarish, bajariladigan xatti-harakatlarni ichki holtada ovoz chiqarmay bajarishi va faoliyatni fikran bajarish kiradi. Ushbu nazariyada taʼlimning uchta asosiy turlari ajratiladi: birinchi turda – xatti-harakatlarni oʻzlashtirish xatolar bilan kechadi, berilayotgan material yetarli darajada anglanilmaydi, taʼlim oluvchi taʼlimning asl mohiyatini tushunib yetmaydi; ikkinchi turda – materialni nisbatan dadil va toʻla tushunilishi va material bilan bogʻliq tushunchalarni ajratilishi bilan xarakterlanadi; uchinchi tur tez, samarador va bexato xatti-harakatlarni oʻzlashtirilishini taʼminlab beradi. P.Ya. Galperin aqliy harakatlarning shakllanishi muammosini chuqur oʻrgangan olimardan hisoblanadi[4].

Rossiya psixologlaridan N.V.Kuzmina ilmiy tadqiqod ishlarida asosan ham oʻqituvchilik kasbi va taʼlim jarayoniga doir muammolar keng tadqiq etilgan. U pedagogik faoliyatga murakkab dinamik sistema sifatida qaraydi. Uning ilmiy ishlarida xam taʼlim jarayonidagi psixologik xususiyatlarni oʻrganganliklarini koʻrishimiz mumkin[5].

A.K.Markovaning tadqiqotlarida maktab oʻquvchilarining aqliy faoliyatini uzluksiz rivojlantirish, ularning mustaqilligini rivojlantirish va maktabda oʻz-oʻzini tarbiyalash, oʻquv motivatsiyasini rivojlantirish va shakllantirish toʻgʻrisida psixologik-pedagogik bilimlarni tizimlashtirishning dolzarb muammolarini ishlab

chiqgan. Bundan ko‘rinib turibdiki, o‘quvchilar har doim o‘zini rivojlantirish orqali yuqori marralarni egallashi umkin[6].

Rus olimlaridan L.S.Vigotskiy o‘quvchilarning mustaqil fikrlashiga alohida e‘tibor bergan, ta‘lim bilan taraqqiyot o‘rtasida murakkab o‘zaro munosabat mavjudligini ta‘kidlagan olimdir. L.S.Vigotskiy taraqqiyotning yaqin zonasi tushunchasini ham kiritadi va uni quyidagicha ta‘riflaydi: “o‘zi mustaqil yecha olmaydigan masalalarni kattalar yordamida, rahbarligida bajarish – bola taraqqiyotining yaqin zonasini tashkil qiladi. Bola bugun kattalar yordamida bajargan ishini, ertaga o‘zi mustaqil bajaradi. Shunday qilib, u ta‘limning muhim xususiyati – bu atrofdegilar bilan o‘zaro munosabat, hamkorlik, deb hisoblagan[6].

S.L.Rubinshteynning nazariyasiga ko‘ra umumlashtirish va aqliy harakatlarning ko‘chish holati o‘quvchilarning aqliy taraqqiyotini belgilovchi mezon sifatida ishlatilishini nazarda tutadi. U ta‘limda tafakkurning mantiqiy shakllari tushuncha, hukmlar va xulosalar chiqarishning tarkib topishi va rivojlantirishi to‘g‘risida ham nazariy, ham amaliy xususiyatga ega bo‘lgan fikrlarni bildiradi. Ta‘limda tafakkur operatsiyalarining ahamiyati muammosining yoritilishi muhim ahamiyat kasb etadi. S.L.Rubinshteyn ta‘limda umumlashtirishning uch xil turi mavjudligini ta‘kidlaydi: 28 empirik, nazariy va deduktiv umumlashtirishlardir. Uning mulohazasiga ko‘ra, umumlashtirishlar yordamida ish tutilsa, topshiriq yo asta-sekin (empirik) yoki “birdaniga” (nazariy) hal qilinishi mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Sharq mutafakkirlari o‘quv motivlarini ehtiyojlar nuqtayi nazaridan tahlil qilishga harakat qilishgan. Mazkur ehtiyojlarni hosil qilishga, oshirishga, asosan o‘qituvchilar tomonidan ta‘lim jarayonining psixologik xususiyatlarini e‘tiborga olish, ya‘ni o‘qish jarayonida bolalarning fiziologik va psixologik xususiyatlarini inobatga olib, ularga imkon qadar individual yondashish orqali erishish mumkinligini e‘tirof etishgan. Shu bilan birga, Sharq mutafakkirlarining buyuk xazinasini, bolalarga ta‘lim, tarbiya berishdagi ilg‘or fikrlari hozirgi kungacha o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q. Bugungi kunda xam ta‘lim jarayonida bilim berish, yuqorida olimlarimiz qarashlari va fikrlariga amal qilgan holda olib borilayotgani buning yorqin misolidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 104 b.
2. Ал-Фараби. Социально-этические трактаты. Алма-ата, 1976, с. 119-120-б
3. Беруний. Избранные произведения. Т. , 1957 . 39-стр.], 2009. - 448 с.
4. Гальперин, П. Я. Введение в психологию / П. Я. Гальперин. - М.: Издательство Московского университета, 1976. - 150 с.
5. Кузмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. — JL, 1985. С. 14—17.
6. Маркова А. К. Познавательная активность в обучении / А. К. Маркова, П. Хаккарайнен // Вопросы психологии. - 1984. - № 2. - С. 168-169.

АНДИЖОННИНГ «ШВЕЙЦАРИЯ»СИ

А.М.Абдурахманов., Ш.А.Эгамбердиева,,У.Н. Максудов.,
Андижон иқтисодиёт а қурилиш институти, Ўзбекистон
Электронная почта: akhmadjon00@mail.ru

Аннотация: Ушбу мақолада Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институтининг Андижон вилоятидаги Хонобод шаҳри туризм салоҳиятини ошириш бўйича олиб бораётган амалий ишлари кўрсатиб берилган.

Калит сўзлар: туризм, салоҳият, аҳоли дам олиши, ажойиб маскан, дам олиш жойлари

Аннотация: В данной статье показана практическая работа Андижанского института экономики и строительства по повышению туристического потенциала города Ханабад Андижанской области.

Ключевые слова: туризм, здоровье, отдых населения, прекрасное место, места отдыха.

Annotation: This article shows the practical work of the Andijan Institute of Economics and Construction to increase the tourism potential of the city of Khanabad, Andijan region.

Key words: tourism, health, public recreation, beautiful place, recreation places

Кириш: Янги Ўзбекистоннинг ислохотлари давомида Андижон вилоятининг Хонобод шаҳри янада кўркамлашиб, унинг жозибadorлиги ортиб бормоқда. Аслида ҳам “Андижон Швейцарияси” аталган бу маскан кейинги йилларда жуда ҳам гўзал тус олиб, вилоятнинг энг асосий дам олиш масканларидан бирига айланиб бормоқда. Тубанда Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти томонидан шу шаҳарнинг туризма салоҳиятини ошириш учун олиб бораётган амалий ишлари юзасидан хикоя қиламиз.

1972 йилда асосинган Хонобод шаҳри Андижон вилоятининг шарқида жойлашган бўлиб, Қирғизистон республикаси билан чегаражошлиги, тоғлар ёнбағрида, сўлим табиати билан бошқа шаҳарлардан ажралиб туради. Мамлакатимиз мустақилликка эришган бир пайтда бу шаҳарнинг кўркамлиги янада авж олди. Янги дам олиш масканлари, “Хонобод сихатгоҳи”, аҳолининг ҳамда чет эллардан келган сайёҳларнинг дам олишлари, мириқиб хордиқ чиқаришлари учун керакли шарт шароитлар барпо этилди.

Бу сўлим гўшада жойлашган:

Фозилмон ота булоғи шифобахш минерал сув манбаи ҳисобланади;
Фозилмон ота зиёратгоҳи

Хонобод шаҳрида жойлашган қадимий зиёратгоҳнинг энг муҳим хусусиятларидан бири унинг шифобахш булоғидир. Кўплаб дардларга даво бўлиши айтиладиган бу сув учун нафақат Андижон, балки республиканинг бошқа ҳудудларидан ҳам фуқаролар, қўшни мамлакатлардан сайёҳлар ҳам келади.

Неча асрлардан буён оқиб чиқаётган бу булоқнинг суви минг бир хаил дардга даво эканлигини билган сайёҳларнинг кети узилмайди. Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институтига ташриф буюрган барча ҳамкорларимиз, профессор ўқитувчилар ҳамда талабалар ҳам бу масканда тез тез турли тадбирлар ўтказиб турадилар. Суратларда Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти “Амалий математика ва информатика” кафедраси мудираси Ш.А.Эгамбердиева институтга ҳамкорлик шартномаси билан келган Россия Федерациясининг Томск архитектура ва қурилиш Университети профессор ўқитувчиларини шу маскан билан таништириш пайти акс этдирилган.

XIII асрда яшаб ўтган уламо Сайид Фозилмон Деҳлавий ушбу булоқ бўйини ўзига макон қилган. XVI аср охирида келган кучли сел оқибатида Фозилмон ота мақбараси текисланиб, лой остида қолади. 1805 йилда қабр ўрни аниқланиб, мақбара қайта тикланади. Масканда ҳозир ҳам сайёҳларнинг қадами узилмайди.

Алчали суви булоғи шифобахш минерал сув манбаи бўлиб, қандли диабет касаллигини даволаш учун ичилади;

Хонтак ўзбек. Хонтоғ - Хон тоғи. Шаҳарда қолаётган хон шамолни аҳолидан қандай қилиб сотиб олгани, кейин шаҳарликлар хондан сотиб олишга мажбур бўлганлиги ҳақидаги афсона шу билан боғлиқ.

Хонобод шаҳридаги энг баланд тоғда Улуғ Ватан уруши қаҳрамонларига ҳайкал ўрнатилган. Кичкина, лекин жуда чиройли карусел аттракциони ҳам мавжуд.

“Хонобод Сихатгоҳи” санаторийси. Тўғ ёнбағрида жойлашган, денгиз сатҳидан қарийиб 850 метр баландликдаги бу маскан ҳар қандай сайёҳ саломатлигини тиклаш учун ажойиб гўша ҳисобланади;

Хонобод сихатгоҳи

Андижоннинг гўзал табиатли, мусаффо ҳаволи, экотуризм учун қулай ҳудуди бўлган Хонобод шаҳрида жойлашган ушбу сихатгоҳ денгиз сатҳидан 850 метр баландликда қурилган. Ҳудуд ўзининг кислород билан тўйинган, ионлаштирилган ҳавоси билан айниқса юқори ва қуйи нафас йўллари, асаб тизими, юрак қон-томир касалликларини даволашда, коронавирусдан кейинги организмни яхшилашда муҳим аҳамиятга эга.

Сихатгоҳ ҳудудида 180 ўринли соғломлаштирувчи жисмоний тарбия, сузиш ҳавзаси, физиотерапия муолажалари, даволовчи ванналар, шарко души, парафин билан даволаш, фитотерапия каби муолажалар амалга оширилади.

Шунингдек, сихатгоҳда массаж, функционал диагностика, тор мутахассислар кўриги, кедр бочкасида парлаш каби қатор қўшимча хизматлар, бундан ташқари, кино зали, кўнгилочар дастурлар ва экскурсиялар ҳам мавжуд.

"Андижон сув омбори" сув омбори (тўғон тури - бетон, таянч). Ўзбекистон республикаси ҳудудидаги энг катта сув омборларидан бири (Кампироввот деб аталган) бўлиб, Фарғона водийсини сув таъминотини белгилайдиган асосий мув хавзаси ҳисобланади. Андижон вилояти марказини тоза ичимлик суви билан таъминловчи ягона сув хавзаси ҳисобланади

Мўътадил табиати билан ажралиб турадиган ушбу масканга турли жойлардан, бошқа республикалар, МДХ давлатлари, хорижий юртлардан келаётган сайёҳларнинг саноғи йилдан йилга ортиб бормоқда.

Янги Ўзбекистон денгизи

Хонободда туркиялик қурувчилар томонидан 69 миллион доллар эвазига яна бир йирик туризм мажмуаси — Янги Ўзбекистон денгиз қурилмоқда. Олти босқичда амалга ошириладиган ушбу қурилишда, дастлаб, 2022 йилда давлат томонидан денгиз бутунлай қуриб битказилади, ундан сўнг тадбиркорлар томонидан денгиз атрофида жойлашган дам олиш масканларини қурилади.

Хусусан, дам олиш ҳудудида сув усти ресторанлари, болалар майдончалари ва шаҳар кутубхонаси, манзарали ўрмон ҳудудида ресторан, кафе ва кичик савдо дўконлари бўлади. Шаҳар ҳудудида, актив майдонда турли ўйин майдончалари, лабиринт ўрмонлар, табиат бўйлаб сайр қилиш жойлари, 400 та хоббит уйлари, меҳмонхоналар, кичик биологик ҳовузлар ва ресторанлар қурилади. Бундан ташқари, қумли ва тошли пляжлар, сузиш жойлари ва аква парк ҳам лойиҳада ҳисобга олинган.

Андижон вилояти, жумладан Хонобод шаҳрининг туризм салоҳиятини ошириш борасида кўпчилик ташкилотар қатори, вилоят, шаҳар ҳокимликлари раҳбарлигида Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институтининг профессор ўқитувчилари ҳамда талабалари ҳам ўзларининг амалий ишларини олиб бормоқдалар.

2022-2023 ўқув йили давомида институт профессор ўқитувчилари ва талабалари томонидан ректорат томонидан тасдиқланган иш режаларига асосан Хонобод шаҳрининг туристик салоҳиятини ошириш, уни ободонлаштиришга ҳисса қўшиш, бу масканда турли тадбирларни ўтказиш борасида қатор амалий ишлар олиб борилмоқда.

Махсус режа асосида институт профессор ўқитувчилари, талабалари иштирокида 2023 йилнинг 21 мартида “Наврўз” байрами алоҳида кўтаринкилик билан ўтказилди. Турли баҳорий пишириклар, халқ ўйинлари

Ўтказилган бу тадбирда талабалар, институтга ташриф буюрган меҳмонлар, профессор ўқитувчилар, уларнинг оилалари, талабаларнинг ота оналари иштирок этдилар.

Режа асосида ўтказиладиган спорт тадбирлари ҳам асосан Хонобод шаҳрида ўтказилиши анъанага айланиб бормоқда.

Институт томонидан Хонобод шаҳрида ўтказилган “Халқаро илмий амалий конференция”сида Ўзбекистоннинг таниқли олимлари, Туркия, Россия, Қирғизистон давлатларининг кўзга кўринган олимлари қатнашди.

Бир сўз билан айтганда Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти томонидан Хонобод шаҳрининг туристик салоҳиятини ошириш, эконтуризмни ривожлантириш борасида амалга оширилган дикқатга сазовор ишлари анъанавий тус олиб бормоқда.

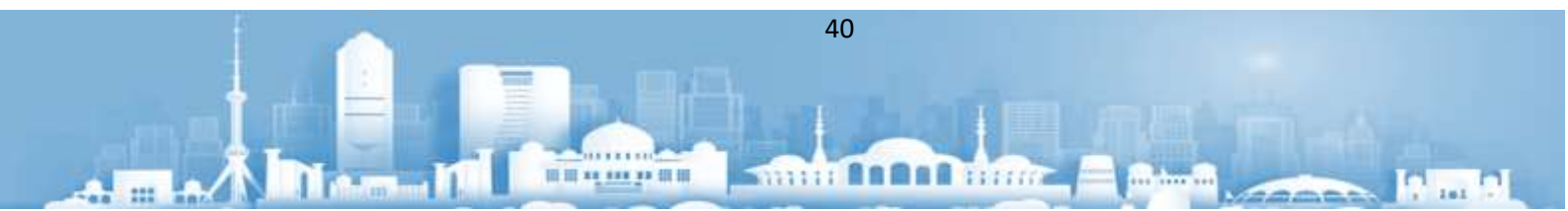
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ахмедова Нилуфар Мамасидиковна. (2023). ОСОБЕННОСТИ НЕАЛГОРИТМИЧЕСКИХ МЕТОДОВ И ИХ РОЛЬ В РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ. E Conference Zone, 52–58. Retrieved from <http://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/2015>.
2. Shoqosim o'g'li, A. U., Rahimovna, T. O. R., Mamasiddiqovna, A. N., Mamasoliyevich, T. R., & Roxataliyevna, A. N. (2022). Technologies For Improving The Quality Of Educational Results Of Schoolchildren By Developing A Personalized Model Of Teaching Mathematics Through Interactive Stories. Journal of Positive School Psychology, 6(11), 1354-1365.
3. Turapovna, I. S. (2022, December). MENTAL BIRLIKLARDA RANG KOMPONENTLI BIRLIKLAR. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 23.12, pp. 59-66).
4. Ахмедова, Н. М. (2017). В помощь арифметике. Молодой ученый, (4-2), 14-15.

5. Turapovna, I. S. (2021). Semantics of the lexeme "green". *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 440-448.
6. Akhmedova, N. (2022). DEFINITION OF THE CONCEPT OF "ALGORITHMIC COMPETENCE". *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(12), 140-143.

Аплудисменты включают и выключают устройство

**Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti o'qituvchi,
Phd, dotsent Ubaydullayev Utkirjon Murodillayevich
Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti talabasi
Quramboyev Islomjon Nuraddin o'g'li**

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada «Hududiy elektr tarmoqlari» AJ elektr energiyasini hisobga olishni avtomatlashtirish, maqsad elektr energiyasi hisobi va nazoratini aniq-tiniq yo'lga qo'yish bilan tizimni shaffoflashtirish, sohada noqonuniy ulanish, foydalanish va talon-torajliklarni bartaraf etish, aholiga qulayliklar yaratish haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Askue, hududiy elektr tarmoqlari, AJ elektr energiyasi, penya va elektr.

Abstract: In this scientific article, it is explained about the automation of electricity accounting of JSC "Territorial Electric Networks", the transparency of the system with the establishment of a clear goal of electricity accounting and control, the elimination of illegal connection, use and robbery in the field, and the creation of convenience for the population.

Key words: Askue, regional electric networks, JSC electric energy, penya and electricity.

Аннотация: В данной научной статье рассказывается об автоматизации учета электроэнергии ОАО «Территориальные электрические сети», прозрачности системы с установлением четкой цели учета и контроля электроэнергии, исключении незаконного подключения, использования и хищений на местах, создании удобств для населения.

Ключевые слова: Аскуэ, районные электрические сети, ОАО «Электроэнергия», пеня и электроэнергия.

Но могла ли новая система, основанная на точном расчете, ошибаться? Большинство граждан, посетивших отдел энергосбыта города Самарканда, констатировали, что деньги, уплаченные за систему АСКУЭ, расходуются быстро, и что они сталкиваются с трудностями при ее включении после окончания предоплаты и после отключения от сети.

Через некоторые платежные приложения потребители платят не за электроэнергию, а за различные дополнительные услуги и штрафы. В большинстве случаев штраф выплачивается.

Есть ли разница между оплатой пеней и электричеством? Диёр Нишонов сообщил, что электроэнергия включена в перечень отдельных товаров, а уплаченные деньги конвертируются в киловатт-часы. Пена - штраф. Поэтому оба они рассчитываются отдельно.

Мы сосредоточимся на технической стороне возникновения путаницы при оплате. Возьмем, к примеру, приложение РАУМЕ. Есть возможность оплачивать электричество и квартплату. Выбор записи электричества расположен выше, очень неудобно. Это как название.

На практике многие люди замечают, что дома погас свет после возвращения с работы. После 17:00 вечера, когда по стране увеличивается количество одновременных платежей, кажется, что сервера платежных систем будут нагружены, и деньги, перечисленные за электроэнергию, не будут переведены с одной попытки. Однако оплата штрафа почему-то проходит без труда, сразу.

Некоторые наши собеседники рассказывали, что сотрудники отделений РАУNET также отправляли деньги за пеню, потому что платеж прошел быстрее.

Также в узбекской версии приложения РАУNET есть надпись «ПОДКЛЮЧИТЬ» для дополнительной услуги. Это тоже вводящий в заблуждение пост. В русскоязычной версии того же приложения надпись "ЗА ПОВТОРНОЕ ПОДКЛЮЧЕНИЕ", то есть переподключиться, сделана более понятной. Это повторное подключение также не является счетом за электроэнергию. Отдельно взимается плата за повторное подключение после отключения для нежилых, а не жилых помещений. Помните штраф за переподключение во время МІВ? Так.

По словам начальника отдела учета и отчетности по реализации электроэнергии АО «Самаркандская НЭТК» Хафизы Гурбановой, пеня начисляется в размере 0,1% от неуплаченной суммы каждый день, если задолженность за электроэнергию не погашена в течение месяца. Рассчитанный общий штраф не может превышать 50% просроченной задолженности.

Ну, а если будет начисление пени, и этот начисление будет ошибочно перечислено, будет ли перерасчет за электроэнергию? Темур Арипов, начальник отдела АСКУЭ АО «Самаркандская ХЭТК», сообщил, что излишне уплаченные авансом деньги, ошибочно принятые за штраф, остаются на

штрафном счете и ни на что не используются. Он вообще не используется для электричества. Однако сумма штрафа может потеряться в процессе перерасчета при переходе от месяца к месяцу, когда производится оплата за электроэнергию. Так составляется программа.

Помните: Штрафы и другие платежи могут быть вычтены из вашего счета за электроэнергию, но оплата штрафа не идет автоматически на оплату электроэнергии.

Итак, если ошибочно уплаченные авансом деньги за неустойку автоматически не пересчитываются за электроэнергию, то почему потребителям кажется, что их баланс в плюсе?

Темур Арипов пояснил, что в номере счета абонента несколько счетов. Плата за электроэнергию, штраф, переключенное, оплата за подключение по акту (если кто-то временно использует "сварку", например) и т.д.

Каждый из них рассчитывается отдельно и не смешивается друг с другом. Потребителям предоставляется общая сумма каждого номера счета - баланс.

То есть номер, видимый потребителям в приложениях, — это не сумма денег, уплаченная авансом за электроэнергию, а остаток номера счета. Также может отразиться в плюсе из-за избытка денег на пеня и других счетах.

Признаться, это очень сбивает с толку. Потому что не все бухгалтеры. Например, когда вы ошибочно переплатите штраф, ваш долг за потребление электроэнергии останется неизменным, но ваш счет уйдет в плюс, ваш свет не выключится (он снова включится, если он был выключен), а затем ваш долг будет продолжать увеличиваться. Кроме того, когда срок действия вашего растущего долга истечет, будет наложен штраф, который будет вычтен из вашей предоплаты (предоплата).

Так откуда же берутся слова "даже если я плачу столько денег, мой долг не уменьшается, лишние деньги снимаются"? Вы видите, насколько сложна система? Если вы не понимаете, внимательно прочитайте последние абзацы выше.

Хорошо, мы поняли. Где хранятся деньги, выплаченные за пенсии и другие услуги? Что нужно сделать, чтобы заставить их платить за электроэнергию?

По словам Хафизы Курбановой, ошибочный платеж по штрафу может быть направлен только на оплату электроэнергии путем написания заявления

на имя руководителя регионального АО «ХЭТК» и вручную в областном отделе учета и отчетности энергосбыта.

Поэтому абонентам нужно быть более внимательными при оплате электроэнергии в разных точках и по мобильному телефону. В целом можно следить за потреблением киловатт-часов, купленных из личного кабинета через сайт het.uz, а также за суммой долгов и штрафов.

Мы верим, что система АСКУЭ, которая все больше охватывает всю республику, будет исправлена и все будет прослежено. До сих пор мы видели, что он работает достаточно четко и удовлетворительно. Но до идеального состояния еще далеко.

Но сложно чего-то добиться, не обновив линии, не упростив платежную систему и не сделав ее понятной для потребителей. Неясности и путаницы создают недоверие к системе АСКУЭ.

Потому что раньше человек проверял счетчики от двери до двери, теперь компьютер делает это удаленно и может автоматически отключить задолженность, как только она появится.

Использованная литература:

1. Климатическая шкатулка: Пособие для школьников по теме «Изменение климата» / В. Бердин, Е. Грачёва, Ю. Добролюбова и др. – М.: Программа развития ООН, 2018. – 254 с.
2. Рафиков В.А. Научные основы эколого-географического прогнозирования геосистем. Институт сейсмологии АН РУз. 2014. - С. 17-28.
3. Рафиков В.А., Рафиков Н.А. Оценка антропогенных изменений климата в связи с влиянием на природу Земли. «Проблемы сейсмологии в Узбекистане». Сб. Институт сейсмологии АН РУз. 2005. - С. 291-301

Shukur Xolmirzayev asarlarida qo‘llanilgan dialektizmlar tahlili

Navoiy davlat pedagogika instituti talabasi Islomova E‘zoza Yorqin qizi

Annotatsiya: O‘zbek shevalarining taraqqiyot tarixi va hozirgi davrini izohlashda sheva, dialekt, lahja terminlari qo‘llanildi. Sheva o‘ziga xos leksik, grammatik, fonetik xususiyatlari bilan farqlanadigan milliy xalqning kichik hududiy qismiga oid qismini ifodalasa, dialekt aksariyat til xususiyatlari o‘xshash bo‘lgan bir necha shevalarni birlashtiradi. Lahja esa tilimizning taraqqiyotiga asos bo‘lgan sheva va dialektlarning eng katta guruhini anglatadi. Ushbu maqolada Shukur Xolmirzayev asarlarida qo‘llanilgan dialektizmlar tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: Sheva, shevaga xos so‘zlar, dialekt, leksik dialektizmlar, fonetik dialektizmlar, morfologik dialektizmlar.

Аннотация: Термины «диалект», «диалект» и «диалект» использовались для объяснения истории и современного развития узбекских диалектов. Если диалект представляет собой небольшую территориальную часть национального народа, отличающуюся своими лексическими, грамматическими, фонетическими особенностями, то диалект объединяет несколько диалектов со сходными языковыми особенностями. Диалект относится к самой многочисленной группе диалектов и диалектов, являющихся основой развития нашего языка. В данной статье проанализирована диалектика, использованная в творчестве Шукура Холмирзаева.

Ключевые слова: диалект, диалектные слова, диалект, лексические диалектизмы, фонетические диалектизмы, морфологические диалектизмы.

Abstract: The terms "dialect", "dialect" and "dialect" were used to explain the history and current development of Uzbek dialects. If the dialect represents a small territorial part of the national people, distinguished by its own lexical, grammatical, phonetic features, the dialect unites several dialects with similar linguistic features. Dialect refers to the largest group of dialects and dialects that are the basis for the development of our language. This article analyzed the dialectics used in the works of Shukur Kholmirezayev.

Key words: Dialect, dialect-specific words, dialect, lexical dialectisms, phonetic dialectisms, morphological dialectisms.

Har bir xalq o‘z shevasi bilan barhayotdir. Shevaga xos so‘zlar xalqning milliy an‘analari, udumlari, urf-odatlarini o‘zida jamlagan. Unda necha ming yillik xalqning tarixi, asriy orzulari mujassamdir. Shundan kelib chiqqan holda shevaga xos so‘zlar orqali nutq egasining qaysi millatga mansubligini, qaysi hududda istiqomat qilishini bilish mumkin.

O‘zbek adabiy tilining asosi, uning boyish manbalaridan biri shevadir. Sheva forscha so‘z bo‘lib, ovozi, til, so‘zlashish, odat, yo‘sin, ravish kabi ma‘nolarni bildiradi. Shevalar o‘zbek tilining o‘ziga xos fonetik, grammatik va leksik xususiyatlarga ega bo‘lgan kichik bir qismi bo‘lib, o‘zlarining jug‘rofiy o‘rinlari bilan bir-birlaridan ajralib turadi¹. O‘zbek shevalari bir necha olimlar tomonidan turlicha tasnif qilindi. Bu sohada prof. I.I.Zarubin, prof. E.D.Polivanov, prof. K.K.Yudaxin, prof. G‘ozi Olim, prof. A.K. Borovkov, prof. V.V. Reshetovlarning tasnifi diqqatga sazovordir.

O‘zbek shevalarining taraqqiyot tarixi va hozirgi davrini izohlashda sheva, dialekt, lahja terminlari qo‘llanildi. Sheva o‘ziga xos leksik, grammatik, fonetik xususiyatlari bilan farqlanadigan milliy xalqning kichik hududiy qismiga oid qismini ifodalasa, dialekt aksariyat til xususiyatlari o‘xshash bo‘lgan bir necha shevalarni birlashtiradi. Lahja esa tilimizning taraqqiyotiga asos bo‘lgan sheva va dialektlarning eng katta guruhini anglatadi.

Badiiy adabiyotda shevaga xos so‘zlarning qo‘llanilishi asar tilining ta‘sirchanligini ta‘minlaydi. Xalq shevalarini bilish, dialektal leksikadan boxabar bo‘lish yozuvchi va shoirlarimiz asarlari va satrlariga singdirilgan ma‘noni chuqurroq anglash, asarda tasvirlanayotgan voqea-hodisalar milliy koloritiga sho‘ng‘ish imkonini beradi². Shoir va yozuvchilar qaysi yurt farzandi bo‘lishmasin, ular o‘z ijodida xalqning ma‘naviy mulkidan foydalanadi va asarlarida sheva unsurlari aks etadi.

Surxon yurtining iste‘dodli farzandi, serqirra ijod sohibi Shukur Xolmirzayev o‘z asarlarida shevaga xos so‘zlardan unumli foydalangan. Yozuvchi ijodidagi shevaga xos so‘zlar mahalliy koloritni boyitish hamda asar xalqchilligini ta‘minlash maqsadida qo‘llanilgan. Shukur Xolmirzayev ijodida, asosan, Surxondaryo shevalariga xos fonetik, morfologik va leksik xususiyatlar asar ta‘sirchanligini ta‘minlab, badiiy asar obrazlilikini va jozibadorligini oshirishga xizmat qilgan.

¹ N. Rajabov. O‘zbek shevashunosligi. –Toshkent, 1996. 30-bet

² F.Musayeva. O‘zbek shevalarining lingvomadaniy tadqiqi. –Toshkent, 2009. 3-bet.

Ijodkor qo‘llagan shevaga xos so‘zlar orasida fonetik, leksik, morfologik dialektizmlarning har biri alohida ustunlikka egadir.

“Uning otasi Rahmon polvon qirq yoshida ham kurashda yiqilmagan, keyin bir o‘rta yashar o‘rtacha polvon bir *qoqmada* yiqitib qo‘yganida – dardi shunchalikki, omborga bo‘yra to‘shab, ustidan suv sepib, unga bag‘rini berib yota-yota oldin yo‘talni orttirib, keyin qon qusa-qusa o‘lib ketgandi” (Omon ovchining o‘limi).

Ushbu gapdagi *qoqma* so‘zi *kurashda chalib yiqitish* ma‘nosiga ega. Bu so‘z boshqa hududda yashovchilar uchun tushunarsiz bo‘lishi tabiiy. Biroq Shukur Xolmirzayev leksik dialektizm orqali o‘sha hududga xos bo‘lgan milliy an‘ana va odatlarni ifodalagan. Yozuvchi o‘z yurtiga bo‘lgan cheksiz muhabbatini xalqning asosiy boyligi bo‘lgan sheva so‘zlardan foydalanganida deb bilish mumkin.

“Omon bir kuni ovdan quruq qaytdi: *zovboshida* bir *qobon*, bir megajin va o‘ntacha *churpani kamarga* qamab chiqishini kutib yotgan edi, tepada geologlarning vertolyoti paydo bo‘ldi-da, naq kamar ustiga pasayib shunday shovqin ko‘tardi, shamoli joni qattiq archalarni ham titratdiki, qamaldagi cho‘chqalar sel bosganday vahimada chiqib, xuddi Omon pisib turgan archa tagiga o‘zlarini urdi. Omon kalovlanib, archa orqasiga o‘ta oldi, xolos. Cho‘chqalar odamning beliga uradigan *miyazorga* oralab, ilonizi yo‘l qoldirib ketibdi” (Omon ovchining o‘limi). *Zovboshi deb kichik jarlikning boshiga* aytiladi. Yozuvchi ushbu leksik dialektizm orqali asar qahramonining tog‘li joylardagi hayotini aniq va obrazli tarzda ifodalashni ko‘zlagan. *Yovvoyi cho‘chqa* esa Surxon xalqi shevasida *qobon* deb nomlanishi hikoyani mutolaa qilish jarayonida anglashiladi. *Qobon* bolasi o‘sha hududdagi xalq uchun *churpa* deb ataladi. Parchada qo‘llangan kamar shevaga xos so‘zi berk joyni ifodalaydi. Bundan anglashiladiki, tog‘li hududda istiqomat qiluvchilar kamardan yovvoyi cho‘chqalar uchun boshpana sifatida foydalanishadi. Ijodkorning o‘z hududi shevasiga xos bo‘lgan miyazor so‘zi urug‘i zaharli bo‘lgan yovvoyi o‘tning nomidir. Shukur Xolmirzayev ushbu parchadagi shevaga xos so‘zlar vositasida qahramonlari, ular harakatlanayotgan hudud, yuz berayotgan voqea-hodisaning jonli tasviriga erishgan.

“Tog‘dagi *juvanalaringiz inak* bo‘lguncha kosamiz oqarmas ekan”(Omon ovchining o‘limi). *Inak* adabiy tilda sigirni ifodalaydi, *juvana* esa sigirning bolasi, ya‘ni buzoqchadir. Asarda qo‘llangan bu kabi sheva so‘zlar bir qarashda qahramonlarning dashtga mansub aholi ekani va ularning mahalliy tili haqida aniq tushunchalarga ega bo‘lish mumkin.

“Nihoyat, u izi tushmagan so‘qmoqdan qoplondek yengil yurib borarkan, ular yiqilgan joy suv urib ketgan *arna* ekani, kiyiklar u yerda bo‘lmasa, etakka uchib ketganlarini tasmolladi”(Omon ovchining o‘limi). Arna bu selda hosil bo‘lgan chuqur ariq bo‘lib, yog‘ingarchilikdan so‘ng yuzaga kelgan yemirilish hisoblanadi. “Xotini sigir sog‘dirmayotganidan koyinib edi, Omon o‘zi *xurmani* olib, sigir tagida cho‘nqaydi”(Omon ovchining o‘limi). *Xurma* sopoldan yasaladigan ko‘za bo‘lib, sut solib qo‘yish, qatiq ivitish uchun ishlatiladi. O‘zbek xalqining sevimli ertaklaridan biri bo‘lgan “Xurmacha polvon” nomi ham ayni shundan kelib chiqqan.

“Ertasiga Ulton piyonning vahimasiga “ergashib” rayondan chiqib kelgan bir to‘da odam Quriqsoy yoqasiga enaverib, ko‘ngil aynituvchi manzarani ko‘rdi. Bir gala *masliqxo‘r g‘ajirlar yulg‘unzor* ichida, go‘yo qor supasida yotgan bir kimsani cho‘qib-cho‘qib yer edi”(Omon ovchining o‘limi). Gapda qo‘llangan *masliqxo‘r* so‘zi o‘laksaxo‘r qushni, g‘ajir yirik yirtqich qush –tasqarani ifodalaydi. Bularning ikkalasi ham yirtqich qushlarni nomlovchi sheva so‘zlardir. Yulg‘unzor esa mayday gulli, oqish, barglari kichik buta o‘sadigan maydon, joy hisoblanadi.

“ Keyin kulib hamda g‘ijinib davom etdi: - Shundoq *ketivossam* (*ketayotsam*- morfologik dialektizm), ro‘paramdan ikkita davangi *kevotti* (*kelyapti*- morfologik dialektizm). Trotuarda edim. To‘g‘ri *kelishaverdi* (*kelaverishdi*). Man (men) chetlanib, yo‘l berdim. O‘tishdi-yu, vay, *sezmiy* (*sezmay*- morfologik dialektizm) qoldim, qo‘lim bir silkindi. Qarasam, sumkam yo‘q. Bittasining qo‘lida, hech narsa ko‘rmaganday *ketishvotti* (*ketishyapti*- morfologik dialektizm). “Hoy, shu kuningdan o‘lganing yaxshimasmi?” deb baqirdim. Chopib borishga qo‘rqaman. – U yana boshini egib kuldi. – *Vaysovurdim* (*vaysayverdim*- morfologik dialektizm). “Bo‘yingga qara, *iplos* (*iflos*- fonetik dialektizm)! Kelib-kelib xotin kishini tunaysanmi?” “ Yotishga qo‘ymadilar... Men bechora *musopirdi* (*musofirni*- morfologik va fonetik dialektizm) . Gastinsaga haydadilar”. “*Jichcha* (*jichcha* – leksik dialektizm) quyung, azizim...kelgan, ketgan bo‘lsa, yaxshi *bo‘pti* (*bo‘libdi*- morfologik dialektizm)” (Bulut to‘sgan oy). Parchada qo‘llangan fonetik, leksik va morfologik dialektizmlar asarda mahalliy koloritni yanada boyitishga, obrzalilikni ta‘minlashga xizmat qilgan. Yozuvchining yana bir mahorati shundaki, qaysidir asar qahramoni nutqida shevaga xos so‘zlar ifodasiga hamda ishlatilishiga keng ahamiyat bersa, qaysidir qahramonini faqat badiiy tilda so‘zlatadi. Bu bir tomondan, ijodkorning bir xillikdan yoki qolipga tushib qolishdan qochishi deb qaralsa, ikkinchi tomondan, yozuvchi personaj nutqini individuallashtirish, mahalliy

mentalitet, hududiy sharoit, xalqona ruh hamda kechinmalarni ifodalashda sheva xususiyatlaridan unumli foydalangan.

Milliy tilning turli dialekt va shevalariga tegishli bo‘lgan original so‘zlar faqat dialektolog va tilshunos olimlar ilmiy tadqiqot ishlarining mavzusi bo‘lib qolmay, balki muhim badiiy-tasviriy vosita sifatida so‘z san’atkorlari –yozuvchilar, shoirlar va boshqalarning ham diqqatini o‘ziga jalb etadi. Dialektal so‘zlarning o‘ziga xos emotsional-ekspressiv va estetik vosita sifatida badiiy tekstda ma’lum darajada qo‘llanilishi qonuniy hodisadir. Shunga ko‘ra, bunday dialektal so‘zlarning semantik-stilistik xususiyatlarini badiiy asarlar tili materiali asosida o‘rganish alohida ahamiyat kasb etadi³.

Shukur Xolmirzayev Surxon vohasining Boysun tumanida voyaga yetgan. Tug‘ma iste’dodi bilan birga shu yurtning go‘zalliklari ham uning mahoratli yozuvchi bo‘lib kamol topishiga zamin yaratgan. Bu ijodkor asarlarida tabiat manzalariga keng o‘rin berilgani, hayvonot va o‘simlik dunyosi tiniq, ichdan his etib tasvirlanganida bilinadi. Iste’dodli yozuvchi asarlari tilida o‘zi tug‘ilib voyaga yetgan yurtda qo‘llaniladigan so‘zlar, iboralar, atamalarni ham o‘rni bilan ishlatadi. Bu, avvalo, asarning xalqchilligini ta’minlasa, ikkinchi tomondan, adabiy tilimiz leksik qatlamining boyishiga o‘z hissasini qo‘shadi. Shukur Xolmirzayev Surxon shevalarining ma’no-mohiyatini o‘z asarlarida mukkamal darajada ochib bergan. Shevaga xos so‘zlarda o‘z xalqimizning o‘tmishi, milliy urf-odatlarini, madaniyati va turmush sharoiti yaqqol namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S. Ashirboyev. O‘zbek dialektologiyasi. –Toshkent, 2016.
2. V. Reshetov, Sh. Shoabdurahmonov. O‘zbek dialektologiyasi. –Toshkent, 1978.
3. N. Rajabov. O‘zbek shevashunosligi. –Toshkent: O‘qituvchi, 1996.
4. A. Doniyorov. Sheva unsurlarining badiiy asarlarda qo‘llanilishi. O‘zbek tili va adabiyoti. -1990, №6.
5. F. Musayeva. O‘zbek shevalarining lingvomadaniy tadqiqi. –Toshkent, 2009.
6. Sh. Xolmirzayev. Saylanma, 1-jild. –Toshkent, 2003.
7. Sh. Xolmirzayev. Saylanma, 3-jild. –Toshkent, 2006.

³ A. Doniyorov. Sheva unsurlarining badiiy asarlarda qo‘llanilishi. O‘zbek tili va adabiyoti. -1990. №6.

«DEVONU LUG‘OTIT TURK» ASARINING O‘RGANILISHIGA DOIR MA‘LUMOTLAR

Botirova O‘g‘iloy Yadigarovna. Ugiloybotirova9@gmail.com

ANNOTATSIYA

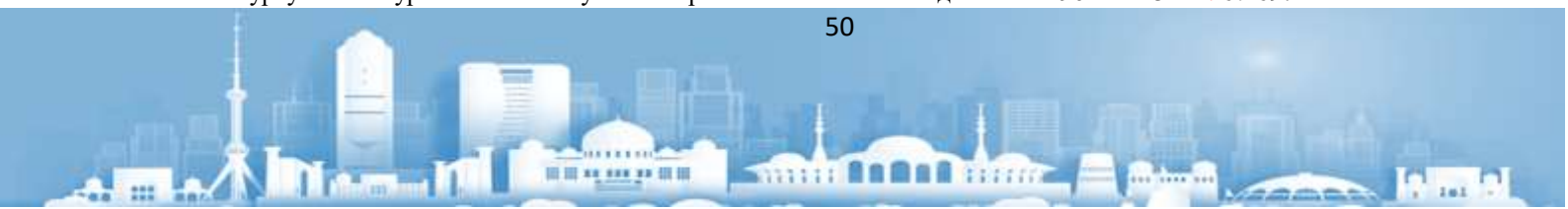
Mazkur maqolada Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asarining o‘rganilishiga oid manbalar va ularda asar haqida ilgari surilgan fikr-mulohazalar tahlilga tortilgan. O‘zbekistonda «Devonu lug‘otit turk» bilan birinchi bo‘lib qiziqqan Abdurauf Fitrat bo‘ldi. U XX asrning 20-yillari o‘rtalarida «Devon»dagi barcha she‘riy parchalarni yig‘ib, o‘zbek tiliga o‘girdi. Fitrat «Devon»dagi she‘riy parchalarni ilk bor u yoki bu mavzu doirasida guruhlashtirib, ularning har biriga alohida sarlavha berib, 1927-yilda chop etilgan «Eski turk adabiyotining namunalari» kitobiga kiritdi.

“Devonu lug‘otit turk” asari qomusiy manba sifatida muhim ahamiyatga ega filologik manba hisoblanadi. Unda keltirilgan har bir misol tarixiy, ilmiy, ma‘naviy-ma‘rifiy jihatdan alohida ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: turkologiya, «Devonu lug‘otit turk», maqollar, hikmatli so‘zlar, qo‘shiqlar, iboralar, Abulqosim Abdulloh binni Muhammad al-Muqtado.

Turkologiyaning to‘ng‘ich asari¹ deya ta‘riflangan Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asari turkiy qavmlarning toponimikasi, etnografiyasi, onomastikasi, lingvistikasi, etimologiyasi va yana bir qancha sohalarini jamlagan qomusiy asardir. Bunda olim turkiy tildagi so‘zlar ma‘nosini arab tilida izohlab beradi. Misol sifatida esa xalq tilida mavjud namunalarga murojaat etadi. Ma‘lumki, Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘otit turk» asari faqat lug‘at, ya‘ni so‘zlarining arabcha izohli tarjimasidan iborat bo‘lib qolmasdan, balki u arablargacha bo‘lgan davrdagi adabiyot namunalari o‘zida jamlab kelgan ajoyib badiiy asar ham bo‘lib hisoblanadi. Chunki unda xalq og‘zaki ijodiga oid turli maqollar, hikmatli so‘zlar, qo‘shiqlar, iboralar, dostonlardan parchalar ko‘plab keltirilgan. Sakkiz mingga yaqin turkcha so‘zlarga arabcha izohlar berilgan. Muallifning: *«Men bu kitobni maxsusaliqbo tartibida hikmatli so‘zlar, saj’ (qofiyali nasr)lar, maqollar, rajaz (misralari nisbatan uzunroq bo‘lgan she‘r turi) vanasr deb atalgan adabiy parchalar bilan bezadim... Bu ishdamisol tariqasida turklarning tilida qo‘llanib*

¹Турсунов У. Туркологиянинг тўнғич асари.– «Ўзбек тили ва адабиёти» 1961. - №3. –Б. 67-69.

kelgan she'rlaridan, shodlik va motam kunlarida qo'llanadigan hikmatli so'zlardan, maqollardan keltirdim»², – deyishi bejiz emas. Ko'pgina turkiy qabila va urug'larning tarixi, ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli va boshqa tomonlari haqida ma'lumotlar berilgan va ushbu jihatdan o'z davrining yirik asari darajasiga ko'tarilgan mazkur kitobjahon ilmi va madaniyati tarixida bu xildagi asarlarning dastlabki namunasi sifatida katta ahamiyatga ega bo'ldi. Chunki M.Koshg'ariy bu asarni yozishda juda katta material to'plagan hamda Markaziy Osiyo va G'arbiy Xitoy hududida istiqomat qilgan turkiy urug' va qabilalar tillarini qiyoslab o'rgangan. Uning uzoq vaqtlar yurtma-yurt kezib, to'plagan materiallari o'sha davr tilini har tomonlama yoritishga imkoniyat yaratdi va bu usul bilan barcha til faktlari asosida puxta ilmiy xulosalar chiqarishga asos bo'ldi³.

«Devonu lug'otit turk» asari 1072-yilda yozila boshlangan. Ammo unga kirgan materiallar 15-20 yillar davomida to'plangan. Mahmud Koshg'ariyning o'zi: «Men turklar, turkmanlar, o'g'uzlar, chigillar, yag'molar, qirg'izlarning shaharlari, qishloq va yaylovlarini ko'p yillar kezib chiqdim, lug'atlarini to'pladim, turli xil so'z xususiyatlarini o'rganib, aniqlab chiqdim. Men bu ishlarni til bilmaganligim uchun emas, balki bu tillardagi har bir kichik farqni ham aniqlash uchun qildim. Bo'lmasa men tilda ularning yetuklaridan, eng katta mutaxassislaridan, xushfahmlaridan, eski qabilalaridan, jangishlarida usta nayzadorlardan edim. Ularga shuncha diqqat qildimki, turklar, turkmanlar, o'g'uzlar, chigillar, yag'molar va qirg'iz qabilalarining tillari butunlay dilimga jo bo'ldi. Ularni har tomonlama puxta bir asosda tartibga soldim»⁴, – deb yozadi. Shu mulohazalarga tayanadigan bo'lsak, bundan 950 yil ilgari, muallif ta'biri bilan aytganda, hijriy 464-yil jumodulavval boshlarida boshlanib va to'rt karra yozilgan (ko'chirilgan) dan va tuzatilgandan so'ng 466-yil jumoduloxirning 12-kuni (1074-yil) bitirilgan. Bu «Devon» barcha turkiylar uchun mushtarak ilmiy-badiiy qimmatga egaligi, shu tufayli jahon turkologlari diqqatiga sazovor bo'lib kelayotganligini ta'kidlash lozim. Kitobga «Devonu lug'otit turk» («Turkiy tillar lug'atlari») deb nom berilgan. U Abulqosim Abdulloh binni Muhammadal-Muqtadoga bag'ishlangan. Mahmud Koshg'ariy turk tilining nozik bilimdoni va tolmas targ'ibotchisidir. U «arab tili bilan ikki uloqchi otsingari teng poyga qilib,

² Кошғарий М. Девону луғотиттурк. Учтомлик. Итом, 1960, 44-бет.

³ Qodirova B. Analysis of verb terms in Uzbek and Kazakh language schools' manuals // Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. – 2020. – T. 12. – №. 6. – С. 1125.

⁴ Кошғарий М. Девонулуғотиттурк. Учтомлик. Итом, 1960, 44-бет.

o‘zib borayotgan turk tilini» ko‘klarga ko‘taradi, uning o‘ziga xos xususiyatlarini mahorat bilan ko‘rsatib beradi⁵.

XI asrda yozilgan «Devon»ning lingvistik merosi hozirgi kunda ham ahamiyatli. Qolaversa, Mahmud Koshg‘ariyning bu asari lug‘at tuzish an‘anasining debochasi hisoblanadi. Koshg‘ariy davridan keyin yaratilgan barcha lug‘atlar uchun «Devonu lug‘otit turk» asosiy poydevor bo‘lib xizmat qilgan. Turkiy tillar, shu jumladan, o‘zbek tili tarixidagi eng qadimgi lug‘atlar XI asrdan XIII asrga qadar yaratilgan bo‘lib, bu davrga yana Mahmud Zamaxshariyning «Muqaddamatul-adab», mualliflari noma‘lum asarlardan «Tarjumon turki va ajami va mo‘g‘uli», «Kitobi at-tuhfat uz-zakiya fi-l-lug‘atit turkiya» kabi lug‘atlarni kiritishimiz mumkin.

XV asr va XIX asrning birinchi yarmigacha bo‘lgan davrdagi lug‘atchiligini asosan Navoiy asarlariga tuzilgan lug‘atlar tashkil etadi: To‘le‘ Imoniy Hiraviyning «Badoe‘ ul-lug‘at» (1405), «Abushqa» (XVI asr), Muhammad Mahdiyxonning eski o‘zbekcha-forscha «Sanglox» (1748), Ya‘qub Chingiyning «Kelurnoma» va Shayx Sulaymon Buxoriyning «Lug‘ati chig‘atoyi va turki usmoniy», Muhammad Rizo Xoksoning «Muntaxabu-l-lug‘ot» va «Zubd ul-lug‘ot», Ishoqxon Ibratning «Lug‘ati sita al-sina» kabi asarlarini misol qilib keltirish mumkin. Bu lug‘atlar o‘z davrining lug‘atshunoslik an‘analarida yaratilgan bo‘lsa-da, unda ayni tilning (o‘zbek) turli davrlardagi holati va undagi so‘zlarning ma‘no-mazmunini hisobga olib tuzilgan yoki muayyan badiiy matnda qo‘llanilgan shakllarini kuzatish mumkin⁶.

«Devon» dagi har bir so‘z izohi, shu munosabat bilan keltirilgan afsona, rivoyat, maqol va she‘riy parchalardagi mazmunga, shaklga, ishoralarga daqiqnazarona qarab, xalqimiz o‘tmishiga daxldor tarixiy asarlar mag‘zini chaqish va shu asosda yangi-yangi tadqiqotlarni bajarish davr taqozosiga aylanmoqda.

Jahonda «Devonu lug‘otit turk»ning yagona nusxasi mavjud bo‘lib, u Turkiyaning Istanbul shahridagi kutubxonada saqlanadi. Muallifning guvohlik berishicha «Devon» kotib Muhammad binni Abu Bakr Damashqiy tomonidan Mahmud Koshg‘ariy dastxatidan hijriy 1265-66-yillarda ko‘chirilgan. Ma‘lumotlarga ko‘ra, Mahmud Koshg‘ariyning «Javohirun – nahv fi lug‘otit turk»

⁵To‘xliyev B., Karimov B., Usmonova K. 11-sinf adabiyoti I qism. «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti Toshkent – 2018.

⁶Boynazarov Z. Tarixiy-qomusiy manbalarda ifodalangan olamning lisoniy manzarasi va uning madaniyat tarixini o‘rganishdagi o‘rni (Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu lug‘atit turk” asari misolida). ORCID: 0000-0001-X964-145X

(«Turkiy tillarning nahv (sintaksis) durdonalari (aniqrog‘i, qoidalari)») deb nomlanuvchi yana bir asari bo‘lgan, ammo bu asari bizgacha yetib kelmagan.

«Devonu lug‘otit turk» asarining yagona qo‘lyozmasini 1915-1917-yillarda Kilisli Ahmad Rif‘at Istanbuldagi Omira matbaasida uch jildda chop etgan. Asarning aynan shu nashri uning nemis, turk, o‘zbek, uyg‘ur, qozoq va fors tillarga tarjimalari uchun asosiy manba bo‘lib xizmat qilgan⁷. Yurtimizda bu nodir durdona, topilmas asarning uch tomligi nashr etilgan⁸ bo‘lib, bugungi kunda “Devon”ning o‘rganilishi uchun asosiy manba bo‘lib xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, shu kungacha «Devon»ning poetikasi yuzasidan yurtimizda va xorijda quyidagi olimlar izlanish olib borganlar: H.Dadaboyev⁹, I.V.Stebleva¹⁰, A.Xayitmetov¹¹, A.I.Ellove¹². Jumladan, prof.U.T.Tursunov «Turkologiyaning to‘ng‘ich asari», E.Fozilov «Mahmud Qoshg‘ariy va uning «Devon”i», F.Abdullayev «Devonu lug‘otit turk» asarida o‘g‘uz komponentining o‘rni masalasi», Iqbol Mirzo «Devonu lug‘otit turk» asarining xalqaro miqyosda o‘rganilishi», H.Berdiyev «Devonu lug‘otit turk» asaridagi she‘riy parchalarda solesizm hodisasi» hamda H.Berdiyev va D.Rajabovlarning «Devoni lug‘otit turk»dagi she‘riy parchalarda qofiya» monografiyasi ham shu silsilani to‘ldiruvchi tadqiqotdir.

O‘zbekistonda «Devonu lug‘otit turk» bilan birinchi bo‘lib qiziqqan Abdurauf Fitrat bo‘ldi. U XX asrning 20-yillari o‘rtalarida «Devon»dagi barcha she‘riy parchalarni yig‘ib, o‘zbek tiliga o‘girdi. Fitrat «Devon»dagi she‘riy parchalarni ilk bor u yoki bu mavzu doirasida guruhlashtirib, ularning har biriga alohida sarlavha berib, 1927-yilda chop etilgan «Eski turk adabiyotining namunalari» kitobiga kiritdi. Jumladan, «Alp Er To‘ngaga bag‘ishlangan marsiya» 10 ta to‘rtlik, «Qish va Yoz» munozarasi 23 ta to‘rtlik, «O‘q va Yoy» munozarasi 5 ta to‘rtlik, «Urush maydoni haqida» 17 ta to‘rtlik, «Yoz o‘yinlari» vasfi 6 ta to‘rtlik, «Ovdan urushga» 12 ta to‘rtlik va «Tangut beginning urushi» 8 ta to‘rtlikdan iborat holda tartiblangan.¹³

⁷Рустамий С. «Девону луғатит турк» даги лингвистик атамалар. – Т. 2006. – Б. 20.

⁸Махмуд Кошғарий. Туркий сўзлар девони (Девони луғотит турк), таржимон ва нашрга тайёрловчи С.М. Муталлибов. 3 томлик. – Тошкент, т. I, 1960; т. II, 1961; т. III, 1963.

⁹Дадабоев Х. «Девону луғатит турк»даги туркий тилларга хос фонетик ва лексик-семантик хусусиятлар ҳақида//Тилшуносликнинг долзарб масалалари. Т. 2008, - Б. 3-9.

¹⁰Стеблева И.В. Развитие тюркских поэтических форм в XI веке. – М., 1971.

¹¹Хайитметов А. О древней поэзии тюрков (по материалам «Девону луғатит турк» Махмуда Кашгари) // Советская тюркология, - Баку, 1972, № 1. С. 123-128.

¹²Ellove A. İ. Dīvanü Lugatit – Türk teki halk şiirleri // Türkün, 1936, sayı 6, 54-59; 7, s. 65-72; sayı 8, s.65-72; 1937, sayı 8, 1-8; sayı 10, s. 32-40; sayı 11, s. 29-38.

¹³Қаранг: Бердиев Х, ва Ражабов Д. «Девонилуғотиттурк»даги шеърлий парчаларда қофия». Монография. – Тошкент, 2004.

O‘zbek adabiyotshunosi A.Abdurahmonovesa bundan farqli o‘laroq, «Devon»dagi barcha she‘riy parchalarni yaxlit bir mavzu doirasida tartib berib, uni «Alp Er To‘nga yoki Afrosiyob jangnomasi» tarzida nomlab, qadimda yaratilgan turkiy doston tarzida xarakterladi¹⁴.

Mahmud Koshg‘ariyning qomusiy asari “Devonu lug‘otit turk”dagi materiallarning ko‘lami keng. Ularda she‘riy parchalarning janriy xususiyatlari, badiiyati, ayrim adabiyotshunoslik terminlari tahlili kabi masalalar yoritib berilgan. Biroq asardagi she‘riy parchalar muayyan so‘z izohi uchun keltirilgan bo‘lib, bu jarayon lingvistik va poetik jihatdan yondashishni taqozo etadi. Shunga ko‘ra, she‘riy materiallarning o‘rganilish, yo‘nalish va tamoyillarini aniqlashtirgan holda, ularning lingvistik xususiyatlarini ham tahlil etish muhim hisoblanadi.

“Devonu lug‘otit turk” asariqomusiy manba sifatida muhim ahamiyatga ega filologik manba hisoblanadi. Unda keltirilgan har bir misol tarixiy, ilmiy, ma‘naviy-ma‘rifiy jihatdan alohida ahamiyatga ega.

«Devonu lug‘otit turk» muqaddima, sakkiz bo‘lim va xulosadan iborat bo‘lib, muqaddimada «Devon»ning yaratilish sabablari, buning uchun ko‘p yillar tayyorgarlik ko‘rib ma‘lumot yig‘ganligi, «Devon» tarkibi va unda turkcha so‘zlarning berilish tartibi haqida ma‘lumot beriladi.«Devonu lug‘otit turk»ning asosini uning sakkiz bo‘limi tashkil etadi. Undagi har bir bo‘limda ot-ism va fe‘l so‘z turkumlariga mansub turkiy so‘z va iboralar izohi berib borilgan. Butun «Devon»da bu xilda izohlanganso‘z va iboralar miqdori 7500 tadan oshiq. M.Imomnazarov e‘tiroficha: «Devonu lug‘otit turk»ham adabiy til, ham asosiy turkiy shevalarni qamrab olgan bo‘lib, undagi adabiy til, sheva unsurlari nisbati o‘rtacha adabiy tildagi 10-12 so‘zga, shevaga oid bir so‘zga teng keladi. Ya‘ni umumturkiy adabiy tilga ayriacha ahamiyat ajratilgan. Bu holat o‘sha davr islom mintaqasida turkiy adabiy til ancha keng tarqalgani va mustahkam mavqega ega bo‘lganini tasdiqlovchi qat‘iy dalildir. Lug‘atda yuzlab kishi ismlari, shahar va qishloq, o‘lka nomlari, daryo, tog‘, yaylov, vodiy, dala, yo‘l, dovon, ko‘l, soy kabi geografik atamalar, turli qabila, urug‘, elat, sayyora, yulduzlar, fasllar tilga olinadi. Unda izohlangan grammatik ko‘rsatkichlar, morfemalar hisobi ham mingga yaqin¹⁵.Bugina emas, u shu turkiy so‘zlarning tuzilishi, qo‘llanishi, turkiy qabilalar

¹⁴Қаранг: Ҳ. Бердиев ва Д. Ражабовларнинг «Девонилуготиттурк»дагише‘рийпarchалардақофия». Монография. – Тошкент, 2004.

¹⁵ «Буюксиймолар - алломалар» 1-китоб. – Т., 1995. – Б.68.

va boshqa masalalar to‘g‘risida ham qimmatli dalillarni,shu jumladan, qadimiy afsona va rivoyatlarni, 300 ga yaqini maqol va hikmatli so‘zlarni, 750 satr atrofida 210 she‘riy parchalar (164 tasi to‘rtlik, 44 tasi bayt (ikkilik) va 2 tasi uchlik shaklida)ni¹⁶keltiradi.

Bundan tashqari ularning turkiy xalqlar she‘rshunosligidagi yana bir qimmati – vazn xususiyatlaribilan belgilanadi. Prof.M.Imomnazarov e‘tiroficha, «Devon»dagi «bayt»lar aslida islommadaniyatiga xos she‘riyat namunalari sanaluvchi masnaviy, qasida, g‘azal va qit‘a parchalarisanalishi mumkin. Zero, ularning aksariyati aruzning rajaz va ayrimlari ramal, munsarix,hazaj, basit va mutaqorib kabi bahrlarida bitilgan bo‘lib, asosan, arab istilosidan keyingi (VIII-IXasrlar) voqeligi bag‘rida yaratilgan, deyish mumkin.«Devon»dagi to‘rtliklar esa asosan, barmoq vaznida bo‘lib, ma‘lum namunalari, jumladan,Alp Er To‘ngani sharaflovchi to‘rtliklarning qay biri u hoqonlik qilgan miloddan avvalgi VIIasrda, boshqa biri undan keyinroq yaratilgan turkiy xalq poeziyasining keng tarqalgan qadimiy shakli ekanligini ko‘rsatib turibdi. Xuddi shu mulohaza asosida «Devon»dagi to‘rtliklar turkiy xalqlarning miloddan avvalgi VII asrdan miloddagi XI asrgacha – jami o‘n sakkiz asrlikmuddatda yaratilgan va o‘sha davr ruhini aks ettiradi, deyishga asos bor. Zero, forslarAfrosiyob degan Alp Er To‘nganing, akademik V.Bartoldva V.Grigoryevlar tomonidanaytilganidek, afsonaviy nom emas, balki real tarixiy shaxs ekanligi (prof.X.Doniyorove‘tirof etganidek), asl nomi Maaday bo‘lib, miloddan avvalgi VII asrda yashab, hukmronlik qilganligi, bahodirligi,botirligi, dovyurakligi, mardligi, jasorati uchun shunday atalgani, «Turkiy qabilalarnibirlashtirib skiflar nomi bilan shuhrat qozongan buyuk davlatni oyoqqa turg‘izgan»ligi (A.Abdurahmonov), shu yo‘lda jonini tikib, elati, xalqi hurmatiga sazovor bo‘lganligi, o‘g‘illari Barmanva Barsag‘an nomlariga Barman va Barsag‘an shaharlarini, qizi Qazismiga Qazvin va Qumshaharlarini bunyod etilganligi, nihoyat, shu buyuk bahodirning o‘limi, mazkur voqeaning xalqiztiroblarini o‘zida aks ettirgan, ifoda etgan marsiyalarga aylanganligi inobatga olinsa, xalqimizning olistarixiga oid haqiqat yana-da, teranlashgan bo‘lur edi. Zotan, afsonalarda haqiqat yashaydi.Binobarin, hozirgi Markaziy Osiyo davlatlari, Afg‘oniston, Sharqiy Turkiston va qisman Eron hududlari o‘zbek tilining tarixiy-madaniy areallari bo‘lib, tarixiy jihatdan o‘zbek ma‘naviy va moddiy madaniyatining obidalari ana shu hududlarda o‘zbeklar va ba‘zan turli til va

¹⁶Қаранг: Х. Бердиев ва Д. Ражабовларнинг «Девонилуғотиттурк»дагише‘рийпарчалардақофия». Монография. – Тошкент, 2004.

madaniyatga mansub bo‘lmish shaxslar tarafidan yaratilgan edi. Bu hol o‘zbek tili tarixiga oid qomusiy va filologik lug‘atlar hamda ularda izohlangan leksema (so‘z) va frazeologik birliklarning ma‘no-mazmunida ma‘lum ma‘no farqliliklarining vujudga kelishiga yo‘l ochadi. Qolaversa, tilda va uning sathlarida yuz beradigan neologizatsiya, arxaizatsiya, so‘z o‘zlashtirish, til birliklarining aktualizatsiyasi va deaktualizatsiyasi, leksikadagi periferial so‘zlarning faollashishi kabi tabiiy jarayonlar “kechagi” so‘zning ma‘nolarini “bugungi” til jamoasi tomonidan boshqacha talqin va qabul qilinishiga yo‘l ochadi¹⁷.

¹⁷Gerashenko B.M., Shipitsina G.M. Leksikograficheskoe otrajenie dinamicheskix protsessov v leksike russkogo yazika // Nauchnie vedomosti. Seriya Gumanitarnie nauki. 2010. № 18 (89). Vipusk 7. –S.21-30

MUNDARIJA

1.	Xorazm dostonlari va ularning etnomadaniy tavsifi Mehribon Yaqubova	5-7
2.	THE BEST ONLINE RESOURCE TO IMPROVE ENGLISH SPEAKING SKILLS Norinboeva Durdonakhon Janobiddin qizi G'ulomjonov Abdurasul G'ofurjon o'g'li	8-16
3.	Shaxsning psixologik portreti Abdusharipo'va Shaydoxon Allanazar qizi	17-24
4.	PSIXOLOGIYA FANIDA TA'LIM JARAYONINI PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI SHARQ VA G'ARBDA TARIXIY O'RGANILISHI Xasanova Surayyo Shonazarovna	25-29
5.	АНДИЖОННИНГ «ШВЕЙЦАРИЯ»СИ А.М.Абдурахманов. Ш.А.Эгамбердиева,,У.Н. Максудов	30-40
6.	Аплодисменты включают и выключают устройство Ubaydullayev Utkirjon Murodillayevich Quramboev Islomjon Nuraddin o'g'li	41-44
7.	Shukur Xolmirzayev asarlarida qo'llanilgan dialektizmlar tahlili Islomova E'zoza Yorqin qizi	45-49
8.	«DEVONU LUG'OTIT TURK» ASARINING O'RGANILISHIGA DOIR MA'LUMOTLAR Botirova O'g'iloy Yadigarovna.	50-56
9.	Mundarija	57